Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера дези ● БРА, 10 СЕНТЯБРЬ, 1981 ШУ. ● № 109 (6499). ● Мах 2 кап.

ХIАРА БАЛХА ДИЙНАХЬА ХЬАДЕР ДУКХАГIА ХИЛИЙТА!

Доакъар Iалашдаь доалаш латт

Сихlуш латт «Серноводский» совхоза доакъар кийчдара белхий темпаш. Тlехьарча шин дийнахьа совхоза дукхача желашта юхе урагIдахед нердача аьла хоаш.

Віаь тонн гаргга да боннагlа болча жа lуй Хатуевгlар Iаьлийн Хьасанен жа латтача моттигашка кийчдаь дIаоттадаь цу тайпара доакъар. Баьнна ниих санна хьуйаш бар укхаза сентябрь бетта хьалхарча дийнахьа. Хьасана цlа диэза бар хьаьший. Хьоцарах Iобаххалца болх баьчул тlехьагlа делкъийна хlама два баьхкабар укхаза кlирандийнахьа доакъар кийчде арабаьнна хиина нах. Царна юкъе бар совхоза беррига керттера специалисташи директори.

Болх чlоагlа бир цу дийнахьа. Шин дийнахьа бир хьалха цхе дийнахьа бен хиймар миссел болх. ХIаране нхетадора, йоа касарех алийта а тобхораш аь латтийта а йиш йоацилга: догlа ма дийлхинге а талхаргъяр йол. Йол хьатьэнея, пуина дlалхьийтеи арабаьнабар беррига нах: М. Исмаилов керте а волаш автогаража коллектив, юнихагlа вола вророб Х. Хамзатов керте а волаш гlишлонхой, контора балхахой. Беррига а 40 совгlа саг.

Автомобилисташцеи гlишлонхошцеи цхьана нодаш бе а доахкаш болх бен бар партбюро секретарь М. Боков, керттера агроном М. Батаев, керттера экономист Р. Дигаев, рабочкома председатель Р. Мурадов. Балха ди дlоахалла мел хурга яхи дош юсача аьлта хьежжа хьоастадеш дар. Духхьал делкъийна хlама два мара балха тlера бовлаваар нах.

Иштта жоп делар совхоза коллективо парте областной комитета тlехкьарча пленума доакъар кийчдара хьакъехьарча рошенена. Укхазарча кулгалхоша деклар оттадаьд коллектива хьалхашко — йол кийчъяра балхаш сихде, яз галхаргйоацен цун дикал лохлургйоацеи гlуланх де. 90 гектара тlара суданка хьакха, хьалъэца, вlашнатоха езаш я. 50 гектара тlара яр хьекха ула я, хьалъаца езаш.

ХIана укх сахьате боахаме кийчъяь йол ши эзар тонн гаргга я (из кийчъяра плана дизлача районе йиъагlа моттиг лоац совхозо). Соахна укх хана кийчъяь хиначул дукхагlа я укх шера хlанале льккха йол.

Чlоагlа доккхал деш ба укхаза 1234 гектара тlарча хьажкlех. 684 гектара тlа хинараш чуйица льиная. Траншеяшка lочуделлад 6000 тонн сийна гlад. ХIаьта укхаза лаьрхlад планагlа йоагlача 9800 тоннана меттел 11 эзар тонн силос кийчъе. Из де торе я совхоз.

Силоса хьажкlаш хьокхаш йоалл ялх комбайн, из дlаувзаш 22 автомашин я. ХIара дийнахьа чуяхь цар 30—35 гектара тlара хьажкlаш. ХIаьта укх еррига хьажкlаш хьекха а кlоагашка lочуекха а бовла царна кхы а 15 ди эш.

Цу дерригие а боняъо луала совхоза хьайбаш дика lаьгара дарга укх шера.

И. АКСЕНОВ,
Сунженски районни газета болхло.

Республика фермашка

УКХ ШЕРА 8 СЕНТЯБРЕ ШУРИН ФЕРМАШКА БАЬЧА БАЛХА ХЬОКХАМАШ ГОЙТАШ ЙОЛА СВОДКА

Районаш	ХIара Iаттагара дийнахьа льккхар (кг.) 1980 ш.	ХIара Iаттагара дийнахьа льккхар (кг.) 1981 ш. 9 IX
Шелковской	6,6	7,2
Наурски	7,8	6,9
Грозненски	5,8	6,1
Гудермесски	5,7	5,3
Сунженски	6,2	5,3
Назрановски	5,4	5,2
Шалински	5,8	5,2
Надтеречни	4,6	5,1
Ачхой-Мартановски	4,7	4,8
Урус-Мартановски	4,6	4,4
Малгобекски	4,0	4,1
Республика гlолла	5,6	5,6

Вурийтта шу да Чухалдина Валентина СССР 50 шу дизара цlерагlча Грозненски химически заводе къахьегаш йола. Лоххерча разрядах лаборантка а йолаш юххьанцара дlаболабир цо шийи болх. Ший говзал лакхъяра духьа дена йода из Грозненски химико-технологически техникума сайрийнарча отделене. Из нистельнкхачула тlехьагlа ОТК сменни химикалла хьожаю Валентина. ХIана шийи говзах дlахьех цо катирхошта.

СУРТА ТIА: ОТК сменни химик Чухалдина Валентина анализаш тохкаш я.

С. ХУГАЕВА сурт.

Цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шера план хьалал хьалха кхоачашъяра шоай низи хьакари ца кходеш къахьег «Грознефтегаз» управлене чуйоагlача Горячеисточненски газови цеха операторашa. «ХIара балха дийнахьа хьадер дукхагlа хилийта» яхача денцагlа шерра льржача социалистически ялхье дика хьокхамаш гойтарца белгальяьнний укхаза ВЛКСМ 60 — шера цlерагlча комсомольско-кагирхой бригада.

СУРТА ТIА: хьалха латтача ВЛКСМ 60-ча шера цlерагlча комсомольско-кагирхой бригада доакъашхой (аьрдехьара аьттехьа) оператор А. Омарова, лаборантка З. Тараркина, монтер С. Жабраилов, оператор Х. Толуева, смении инженер А. Строева. И. ПЛИЕВА сурт.

МЕХКДАЬТТАХ ПАЙДА ЭЦ

Дика къахьегама хьокхамаш гойт «ХIара балха дийнахьа хьадер дукхагlа хилийта» яхача денцагlа шерра льржача социалистически ялхье баьннача «Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахоша.

Цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шера дlабахача бархl бетта 13300 тонн мехкдаьтта льеккхар цар планал совгlа. Ши миллион гаргга киловатт-сахьат электроэнерги, 600 тонн гаргга сийрда бос бола метал, оатхалаш, кхыйола материалаш кхояьй. Планал совгlа арахийцача продукцех 153 эзар сома пайда баьнаб.

Мехкдаьтта доахача балха юкъе керда техникеи технологии йоалаяраx, пайди луш долча тlоанашка боьхкача низа lоткъам эоттабарах шоай декхараш тlехкхоачашду хьалха латтача бригадай мехкдаьттахоша.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

Хьажкlаш чуэцар

Ялат доаккхачеи доакъар кийчдечеи дикка йоаккха моттиг дlалоац республике хьажкlаша.

Укх шера ялата льрхlа 40 эзар гектар дlайийнай уж. ХIана массанахьа а чуэцаш я из культура. 7 сентябрь хьатlаоттlаш 5 эзар гектара тlара ирш хьалъха яьннай, цок 13 процент хул.

Балхаш дика вlаштlехьдаьхад Грозненски, Гудермесски, Надтеречни районашка. Цига ихелагlча даькъа тlара хьажкlаш чуйица баьннаб.

Сунженски района боахамаша 8 эзар гектар хьалхеляй уж. Царех 900 гектар чуйиай. 6 эзар гектар хьажкlаш я Шалински районе а. Цига чуйицай 10 процент.

Массе а районашка соахкарчул сихагlа чуэц хьажкlаш. 30 процент а кхы дукхагlа а хьажкlаш гектара тlера чуэи Ачхой-Мартановски, Грозненски, Урус-Мартановски, Шалински, Шелковской районаша.

Лоацивча хана шоллагlа хьувнкъам чуйица баккха деркl механизаторашa.

●

Доакъар lалашдар

Доакъар кийчдара къаьстта йоакхе ю юрта боахама къахьегамхоша. Кхоачам боллаш из кийчдара шоай низаш оарцагlдаьхад цар.

Республике дукха боахамаш да доакъар кийчдеш балхаш дика вlаштlехьдаьха. Ножай-Юртовски районо 115 процент кхоачашъяьй йол lалашъяра план. 70 процентал совгlа кийчъяьй из Веденски, Грозненски, Гудермесски, Малгобекски, Надтеречни, Наурски, Шелковской районаша. ХIаьта Назрановски, Сунженски, Советски районашка йол 50 процент а кийчъяьяц. Из кlезига хилар оахьан да цу районашка балхаш эсала вlаштlехьдехар, боахамий специалисташеи кулгалхошеи бехктохам ца бхетабар.

Республике дlахьош да силос кийчъяр. Кlоагашка еллай 324 эзар тонн. Соахкарчунна пайсйича из 100 эзар тонн дукхагlа я.

Оарцагlдоала дезаl

ДIАДУВРГ ДАР ФУД?

Гурахьа юча культурай фу lалашдара гlулакх геттара во эттад цхьоалагlа сентябрь тlакхоачаш хила дезача 54 процент мара ца кийчдаьча Малгобекски районе. Бехке дий-теш цу гlулакха района боахамаш?

Эша фу дукха да. Республика Министрий Совета сопамагlа дlаде дlаоттаде дезаш хинна гурахьа дув кlа дар 2435 тонн, мукх — 1040 тонн. Фуна лаьрхlа дийна кlаи мукхи тlахпинача участкаш тlара хьувкъам (сортови участкаш хинача боахамашка) биэза опробировать а даь чубера, хlаьта чудена кlаи мукхи дlаде дезача фуна фонд а лаьрхlа дlаоттадир.

Амма хьакхьачар «Чечингсортсемпром» объединене боахамашкара дlаде фу хьожадеш йола «Чеченингушвино» объединене разнарядка. Цу тlа дар дукхьал «Кавказ» яхача цхьан комсий совхозагара дlа мел ийккхача боахама хьожадаь кхоачам боллаш фу, цхьабакъда, района боахамашка хинна дlаде дита дерригa ялат дачхахьалкхен ялат дlачуийдеча пункташка дlакхоачаде дезаш дар. «Чеченингушвино» объединенеи парте Малгобекски городской комитетои указани елар, дlаде фуна дита ялат «Чечингсортсемпром» объединенена хьалхара паччахьалкхена дlачуле, хlаьта дlачулуча фуна метта лакха репродукцеши тlадалара кондицеши йола кийча фу лургда аьнна.

Цул тlехьагlа укх шера 5 августа сои юрта боахама управлене начальник новкъост А. О. Колоеви вахар тхоай района фу кийчдеш йолча республика йиъ районерча «Чечингсортсемпрома» боахамашка.

Дlаде фу кийча да аьпна хабар кхоачташехьа. Гудермесски, Ачхой-Мартановски, Сунженски, Назрановски районашкара фу цlакхахьа доладелар тхо. Цхьабакъда, кхоачам боллаш транспорт а ца хиларагlа таьчара кхахьа дезаш а хиларагlа лоацачата хана фу цlадена далавзар тхо. 19 августа объединене боахамашка хьа ца телаш соцадир фу. ХIаьта из ди тlакхоачаш оаха цу боахамашкара хьалденадар 911 тонн кlаи 53 тонн мукхи — дерригa а 964 тонн ялат, цlада дезаш дар 2934 тонн долча.

Цу тайпара, гурахьа дув ялат дlаде деза ха хьатlакхьачай, хlаьта района боахамашка кхоачам боллаш дlаде фу доацаш да. Масала, Ахриев Гlапура цlерагlча комсий совхозе цхьоалагlа сентябрь тlакхоачаш цхьакха центнер а яцар дlаде мегаргдолча ялата (совхозе долаш дола товарнии фуражнии ялат техкача дlаде хайра хилаизар). Районерча итт боахамах ворхlнега цхьаккха а центнер бац дlабе мегаргбола мукх. Цу боахамашта хlаранена 50 тонн мукх хьожабаьб. Из а хьалац 30 тонн мара.

Дlаде фу да уха автотранспорт яьсса цlаухаш моттигаш дукха хул. Транспорта мах цу фуга дlадочуна юкъе ма бодц. Малав цунга хьажа везар? Еррига совхозаш фуна lалашъе аьнна вlашагlъелла я «Чечингсортсемпром» яха объединени. Из я совхозашта фу дала дезаш яр, цхьабакъда, цо из хьалац. Цудухьа халача хьала тlа ийсъенай шоашка дlачуле аьлча фуна дита ялат дlачудеина тха районера совхозаш.

Цудухьа гурахьа дув ялат дlадера план кхоачаш е гlерташ, эсала долга ховшехьа лерттlа хьатlадаргдоаца фу дlаде дезаргда боахамий. Масала, 650 центнер маькха фу долаш да «Алханчуртский» совхозе, амма кондициони дац, хlана аьлча лаьттах lочудахача хьатlададла иза бола фийгаш 79 процент мара дац. ХIаьта а из фу дlаде дезаргда боахама, из хуаца моттиг яц цуи.

Цу тайпара, боахамий складаш яьсса я, кхыметтел кена фу а доацаш, хlаьта ялат дlаде деза ха хьатlаэттай. «Чечингсортсемпром» объединене кулгалхоша де дезар да тха района боахамашта дlаде хьожадаь ялат хьахедар. Из ца дой, во хургда боахамий тlулакхаш укх шера хинна ца lеш хьатlадоагlача шера а, хlана аьлча дlадуча фуга хьежжа хургба хьувкъам.

Н. ПРИТЬМОВА,
Малгобекски района фуи инспекце начальник.

Пропагандистий дешар

КПСС обкома политически просвещене Цlагlа дlайоласинай партийни дешара система марксизма-ленинизма школай пропагандистий шин кlира йола курсаш. Царна ешаргья марксистско-ленински теоре. КПСС политикаи идеологически балхеи актуальни дешнех, партийни пропаганда методиках йола лекцеш.

Хьалхарча дийнахьа курсашка лекцеш йийшар ЧИГУ кафедра заведующе, профессора Б. И. Ефанова доценташа И. О. Кацева, С. Е. Изюмская.

СИЙЛЕ ХИЙЛА хьалхалаттарий!

КПСС обкома бюро, Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Совет, облсовпроф, ВЛКСМ обком хьежай 1981 шера бархl бетта промышленноста, гlишлошьеча, транспорта, бувзама, торговле, наха бытовой гlуллакхаш деча предприятешта юкъе льржача республикански социалистически ялхьа итогашка.

Лакха производственни хьокхамаш дахарах, балха эффективности дикали лакхъярах оттадаьд эпа:

РАЙОНАШТА ЮКЪЕ:

хьалхара моттиг

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНА;

шоллагlа моттиг

ГРОЗНЕНСКИ РАЙОНА;

НАУРСКИ РАЙОНА;

кхоалагlа моттиг

НАЗРАНОВСКИ РАЙОНА.

ПРОИЗВОДСТВЕННИ ИЛМА-ПРОИЗВОДСТВЕННИ ОБЪЕДИНЕНЕИ, УПРАВЛЕНЕИ, IИЛМАН-ТОХКАМА, ПРОЕКТНИ ИНСТИТУТАШТА ЮКЪЕ:

ХЬАЛХАРА МОТТИГ

«Промавтоматика» lилман-производственни объединенена; «Гроэтрубопроводстрой» треста.

ШОЛЛАГIА МОТТИГ

«Севкавнефтегазпереработка» объединена;

КХОАЛАГIА МОТТИГ

шурий промышленноста производственни объединенена.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТА ЧУЙОАГIАЧА ПРОИЗВОДСТВЕННИ ОБЪЕДИНЕНЕИ, ПРОМЫШЛЕННОСТА, ГIИШЛОШЬЕЧА, ТРАНСПОРТА, БУВЗАМА, ТОРГОВЛЕ, НАХА БЫТОВОЙ ГIУЛАКХАШ ДЕЧА, КОММУНАЛЬНИ БОАХАМА ПРЕДПРИЯТЕШТА ЮКЪЕ:

хьалхара моттиг

Карабулакски химически реагентий завода;
СССР 50 шу дизара цlерагlча Грозненски химически завода;
Сунжанефть мехкдаьтта доаккхача управлена;
«Грозэнергоремонт» ремонтно-наладочни предприяте;
Нохч-Гlалгlай химзавода;
ВОС Нохч-Гlалгlай республикански правлене;
ВНПО «Союзавтоматстром» Грозненски опытно-экспериментальни завода;
Текстильно-галантерейни производственни объединене;
«Чеченингушвино» производственно-совхозни объединене;
Шалински мехлесхоза;
Гудермесски локомотивни депо;
Грозненски телеграфе;
Грозненски швейни производственни объединене;
№ 7 йолча специализированни треста механизированни управлене;
«Чечингражданпроект» института;
«Центроспецстрой» треста гlишлои управлене;
«Чеченингушводстрой» гlишлош еча управлене ОРС-е;
Шелковской райпищекомбината коллективашта.

шоллагlа моттиг

Грозненски бурув деттача белхий управлене;
«Оргтехника» Грозненски производственни объединене «Электроприбор» завода;
«Красный молот» завода;
Малхбоален электрически сетей;
Ачхой-Мартановски мехлесхоза;
Грозненски № 1 йолча пассажирски автотранспортни предприяте;
«Чеченингушводстрой» гlишлош еча управлене № 1 йолча дlа-юза лелача механизированни колонна;
Грозненски ремонтно-механически предприяте;
Гудермесски смешторга коллективашта.

кхоалагlа моттиг

Аргунски кхачан машенаш еча завода;
«Грознефть» объединене Ташкалински технологически транспорта управлене;
«Грознефтеоргсинтез» объединене ремонтно механически завода;
Гудермесски медицински инструментий завода;
«Чечингсельстрой» треста № 537 йолча дlа-юза лелача механизированни колонна;
Наурски чхьагlар доаккхача завода коллективашта.

Социалистически ялхьа котъьйнна коллективаш республикански газеташ тlарча Сийлен улга тlа яьхай.

Районаша, колхозаша, совхозаша, фермаша, бригадаша хьайбай продукташ дукхагlа ялари кийчъяри тlеяьа лелаьча республикански социалистически ялхьа а хьайбай боахама болхлоша шо шоай профессех лелаьча ялхьа а 1981 шера бархl бетта итогашка хьежай КПСС обкома бюро, Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Совет, облсовпроф, ВЛКСМ обком.

Котъьйнаргаш а лаьрхlа республикански газеташ тlарча Сийлен улга тlа яьхай:

Районаш:

ШЕЛКОВСКОИ.
Ялхье хьалхара моттиг хьежаьй района.

НАЗРАНОВСКИ.
Ялхье кхоалагlа моттиг хьежаьй района.

НАДТЕРЕЧНИ
Ялхье кхоалагlа моттиг хьежаьй района.

Боахамаш:

Шелковской района «Красный пахарь» колхоз;
Наурски района Ленина цlерагlйола колхоз;
Грозненски района «Октябрь 60 шу» яха совхоз;
Урус-Мартановски района «Гехинский» совхоз;
Ачхой-Мартановски района «Ачхой-Мартановская» яха коа тlара оалхазараш леладу фабрика.

ФЕРМАШИ БРИГАДАШИ:

Шелковской района «Коминтерн» колхоза шурий ферма;
Шелковской района «Червленский» колхоза шурий ферма;
Наурски района «Победа» колхоза шурий ферма;
Надтеречни района «Новогорский» совхоза шурий ферма;
Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза № 3 йола шурий ферма;
Шалински района «Московский» яхача совхоза шурий ферма;
Шалински района «Автуринский» совхоза шурий ферма;
Шалински района «Искра» яхача совхоза шурий ферма;
Ножай-Юртовски района Жданова цlерагlча колхоза хьайбай ферма;
Веденски района Орджоникидзе цlерагlча колхоза хьайбай ферма.

Шоай доакъошка эгаое доккхагlа толамаш даьха

Производстве хьалхалаттараш:

Ялхье хьалхара моттиг хьежаьй царна:

Ахуаджиева Э. — Шелковской района «Красный пахарь» колхоза доярка;
Умаров У. — Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза хьайбашта гlуллакхдер;
Хасиев Д. — Шалински района «Московский» совхоза хьайбашта гlуллакх дер;
Хамидов Э.—Наурски района Ленина цlерагlча колхоза жа lу;
Акарова Д. — Шалински района «Предгорный» колхоза lаьсий леладер;
Таramова Х. — Ножай-Юртовски района XXII партсъезда цlерагlча колхоза lаьсий леладер;
Сергеева Н. — Грозненски района «Грозненский молочный» яхача совхоза хьакхарч лелаер;
Абдулазиева П. — Грозненски района Старо Юртовски коа тlара оалхазараш леладеча фабрика птичница.

Котъьйнарг а лаьрхlа профессех йола республикански ялхье условеи толама кхоачашъяьй хьайбай боахама бlаь совгlача болхлочо — доярка, хьайбашта гlуллакх дечо, lаьсий леладечо, хьакхарч лелаечо, коа тlара оалхазараш леладечо, жа lуно.

ЛЕКТОРИ ЛЕКЦИИ

ДОАГГIАЧА АЬННА НИЙСА ДОШ

Къахьегамхошта коммунистически кхетам балара мах бай варт-воацаш боккха лоархIам ба лекционни пропаганда. ДоаггIача аьннача нийсача дешо обществе хула социальни а экономически а процессаш кхетайт, ваха-ре хьинаре позици хула вIаштIехьдоаккх.

Из кхета а деш, лекционни болх тоабар духьа дукха къахьег «Знание» яхача общества Октябрьски районни организаце правлене, президиумо. Къаьстта дукха теркам тIеухийт укхаза КПСС XXVI-ча съезда решенеш кхоачашъяра.

Съезда идейни чулоацам, цун материалаш Iомаслга дукхахча хана лаьрхIа да. Цунга хьежжа из болх биазв чьнабакиза гIерташ дуккха къахьег «Знание» общества организаце ша.

Бехктонхам кхета а беш, иштта лекционни пропаганда вIаштIехьъ-лькхарах хоалуш пайда баьлар. Продукци вахецара а из маьха-ла аьнкхара а укх шерара планаш кхоачашъ-еш хьайоагIа район. Иштта, кхоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяра, бе лаьрхIа хьина пайда бара пла-наш.

Лекционни пропаганда ю воздействи лакхъяра чIоагIа новкъостал ду организационно-методически мероприятеша. Съезд чакхъьаьнна дукха ха ялалехьа IилмахоЙ специалисташи юкъе а бсалабеш лекторски состав чIоагIйир. Районе болх беча 1277 лекторьх 90 процент лакхера образовани йолаш ба. Съезда материалаш дIайовзийтилга а лекционни болх тоабелга а дувцаш правлене пленум, цул тIехьагIа семинараш, совещанеш хиннай. Лекционни болх дIахьош йолча кадрашта лаьрхIа лекцей, беседай тематика оттаьй, справочни материал кийчьъй. Лекторски уголокаш мел эшаргйолча статически даннешца Iалашьяй. Цу ерригача мероприятеша торо елар хила беззача тайпара теоретически а методически а боарам болаш, районе болх беш бола берриг къахьегамхой кхетама балха юкъерза.

Из лоархIаме болх чакхбоаккхаш тайп-тайпарча формаех — лекцей циклех, кинолекторех, халкъе университетех — пайда эц. Чакхдоах атеиста, юриста, интернационалиста денош. Безам тIабоахийташ ладувгI къахьегамхоша КПСС чурча а арахьарча а политиках, атеистически а интернациональни а кхетам баларах, советски вахара хьисапах лаьца ешача лекцешка, еча беседашка.

Районерча 36 предприяте 17 лекцей цикл вIашагIъеллай, царех 14 КПСС XXVI съезда тематика йолаш я.

Чулоацам кIоарга болаш, наха кхеташ съезда материалаш дIайовзийташ лекцеш еш Н. А. Кудинова — машиностроени Грозненски отделене планови отделе начальника, Ю. Г. Лакеева — «Промавтоматика» ВНИПИ лабораторе заведующе, Р. М. Салтаманова — «ГрозгипросельхозстроЙ» института директора, кхычар. Районерча къахьегамхоша чIоагIа теркам тIаба-хийта ладийгIар «Съезда решенеш наха дIайовзаййта» яха тема а болаш, чакхъяьхача общественно - политически чтенешка. Уж дIахьалелар Грозненски мехкдаьтта института доцента В. А. Коптева йийшача лекцеца. Цун тема яр: «КПСС XXVI съезд — Iилман коммунизма теорен практикаеи творчески юкъедихьа дакъа». Цу тайпара йола чтенеш хургья карара шу чакхдаллалца хIара бет-бетта.

Къоначa лекторий говзал лакхъяра халдаьнаа йоакхо ю «Знание» яхача общества кулгалхоша. Иштта вIашагIа а теха, дIайовзийтай дикагIболча лекторий Л. А. Петровай (№ 9 йола юкъера школа) Г. А. Баранова («Промавтоматика» НПО), В. П. Некрасовай («Нефтегазпромавтоматика» СПКБ) опыт.

Лекционни пропаганда еча лоархIаме моттиг дIалоцц 1981 шера планаши социалистически декхараши кхоачашдара тIехьа лаьржача яхь идеологически Iалашо яро. Къахьегама овсарле лакхъярах лаьца 61 лекци йийшай. Теркам тIабахийтаб Iилма-технически прогресс сихъяра, хIаман хьурмати кхоме бара дешашта. Из болх дика вIаштIехьбаьккхаб локомотивни депо, «Промавтоматика» НПО.

Iилман - производственни объединене коллективо хайал хьалха кхоачашъяьй иттлагIча пятилетка заданеш, мах бола дукха предложенеш тийннай. Укх шера къахьегама овсарле лакхъяра ворхI бетта план а 101 процент кхоачашъяьй цо.

«ХIара балха дийнахь хьалер дукхагIа хилийта» яха девиз а йолаш яьржача социалистически яхье дакъа лоацаш районера 32 предприяти, 77 цех, 101 участок, 27 бригада я. ВорхIлагIа ворхI бетта хьатIанхоачаш шера планаш кхоачашъе лерхI цу предприятей коллективаша.

Цхьабакъда, пайда балаш вахарца ювзаенна йоацача, чулоацам тIагIоллара болча лекционни пропагандах. Цхьайолча къахьегама коллективашка беш бола лекционни болх наха фу хет, царна фу эш хоаш бац. ИттлагIча пятилетке хьинаре къахьегарах пачхахьалкхен совгIаташ а деннаь балха йоккха опыт йолча нахах дергIа дувцаш. Къахьегама дисциплина чIоагIъяра де дезар дац.

Масала, чакхдаьннача ах шера 300 прогул яь маьхь еча комбинате, электромеханически заводе — 149. ХIаьта Грозненски кога гIирс беча фабрике ялх бетта хIара саго цкипхха ди даьнкхад балха ца боагIаш. Цераш яьхача предприятешка иштта хьалаш эттадале а,

«Знание» общества юххьанцарча организацеша де дезар дац къахьегама дисциплина чIоагIъяра, цовшкара доагIа дош хилара.

Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш дIадаха-ра тIалеста ба тIехьар-ча хана «Знание» общества президиумо, цун юххьанцарча организацеша бу болх.

М. МОВЛИЕВ.

Дика къахьегама толамаш доах цхьайттлагIча пятилеткан хьалхарча шера «Старогрознефть» НГДУ чуйоагIача Брагунера йиълагIча мехкдаьтта промысла операторашa. БархI бетта планаш совгIа ерригача управлене дакъхачa мехкдаьттах доккха дакъа да укIаза къахьегача коллектива а.

Массаза а шоай социалистически декхараш тIехьхоачадеш, цехе общественни вахаре хьинаре дакъа лоацаш хьабоагIа уж цхьайттлагIча пятилетка хьалхарча шера.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) йиъалагIча мехкдаьтта промысла хьалхалттараш слесарь И. Иванченко, газоэлектросварщик Т. Солнышкин, электромонтер М. Чередников, слесарь И. Рудаков.

И. ПЛИЕВА сурт.

Къахьегама овсарле лакхъяра наькъагIа

Къахьегама овсарле лакхъяра резервош дукха я тха заводе амма царех керттера яраш я: производства технически боарам лакхбара чакхдоаха гIулакхаш, бух социаш цар кIезигбу вахецача продукцега дIабода къахьегам, хIаьта иштта шоаех хьахулар балха хинах хьакъалагIа а эффективеcIа а пайда эцилга Iалашдар дола производствои къахьегамеи вIаштIехьбаккхара гIулакх дIахо эргадаьккха тоадари материальни сферера производственни персонале дакъа вIсамдаккхари дола гIулакхаш.

Цу резервех пайда а ийбеш завода коллективо Iалашдаьд иттлагIча пятилетке къахьегама овсарле дегIайоалара заданеш кхоачашъелга, лоархIаьй цу дакъерча 1981 шера хьалхарча ялх бетте заданех. Болх беш волча цхьан саго юкъера лаьрхIача шера арахецa продукци лакхъеннай пхе шера 26,7 процентa нарерча шера хьалхарча ах шера 6,0 проценте.

Цунна цхьана ерригача резервех эцанзар пайда къахьегама овсарле лакхъяра. Керттерча 10 цехах иттлагIча пятилетке къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъелга Iалашдаьнар пхе цехо. хIаьта 1981 шера хьалхарча ялх бетта — 4 цехо. Цу цехашка кхоачашъяьяш продукте къахьегам кIезигбара задани, совъяьннай йоаш йола балха ха, кхыдола кхоачамбоацараш хилийтад. Дуккхьал йоаш йола балха ха совъяллара чотах производственни къахьегама сферана юкъерававьнна хиннаь 40 болхло, хIаьта цар арахеца езаш хинна продукци 200 эзар сома маьхка я.

ЦхьайттлагIча пятилетке производства боарам 20 процент лакхбала безаш ба хIаьта болх бу персонал тIа а ца кхеташ 171 саг кIезиглургья. Из да къахьегама овсарле производства объемал сихагIа дегIааха еза яхилга. Пятилетка чакхйоалаш юкъера лаьрхIача пхьан болхлочо беча балха боарам 1980 шера хинначул 25,1 процент лаккагIа хургба. МалагIча резервай чотах Iалашде лаьрхIа да къахьегама овсарле лакхъялара темпаш лаккагIа хулийтилга? Эггара хьалха производства технически боарам эргабаьккха тоабара чотах, къоастадаь аьлча заготовительни цехашка прогрессивни технологех болх бара чотах производствана боарам лакхбарца. ХьагIа кхухьача заготовкай производство прогрессивни методашца леладеро йиш хулийт литьен штамповочни заготовкаши нийса кийчъяь хилийта, цу наькъаца царна ел йола механически обработка кIеэнгъеш я, хIаьта дуккхача даькъе вIалла е ца езаш а хулийташ. Цу гIулакха реконструкци еш латт оболочни литья участкана, хIаьта болат лоаладеча цехе нийсача литья участкахи кузнечни цехе кривошинни пресех дикагIа пайда ийбара чотах шерью заготовкайни штамповкайни производство. Прогрессивни технологех еча заготовкай боарам совбаларо новкъостал дергда хьадеш дар дукхагIа хилийта метте, производстве юкеюса хIамаш кIезигъе а, хIаьта долче материальни ресурсаех хьаькъале пайда ийбе а. Механо - сборочни мехкдаьтта аппаратурни цехашка къахьегама овсарле лакхъялара темпаш сихагIа хулга Iалашдергда физически тишъенчеи морально къаеннеи оборудовани нердагIа а производительнегIа а яраша дувцара, иштта болх беш йолча оборудованеца модернизаци яра, балха моттигаш-та технологически оснащени елга товлара наькъаца технически перевооружени яра чотах. Цунца цхьана цу петичи чакхдаха лаьрхIад производство вIаштIехьйоаккхилга эргадаьккха тоадара тIадероадаь гIулакхаш, къоастадаь аьлча механизированни поточни линеши лаьрххIа йола наьйла участкаши хьае.

Мехкдаьтта аппаратурни цехашка реконструкци ярал совгIа, ца социйташ дергда электрогазосварочни балха дIахо механизаци яра балхаш. Иштта дерхIаш да цхьайттлагIча пятилетке хьалха № 13 хиннача цехе производственни помещенена цига халкъа эша товараш арахеца цех йиллара производства хIанзарча ханара технологии организаци тергал а еш реконструкци е. Цехашта технически перевооружени яра тIадероадаь дола гIулакхаш чакхдахара а иштта бахача наха эша товараш арахецаргдолв цех хьаеллара а хьахец 8 миллион сома боараме капитальни вложенеш.

Къахьегама овсарле лакхъяра лоархIаме резерв я заводе балхаш беш болча наьха культурно - технически боарами производственни квалификаци лакхъяр. ХIанзарча ханарча производственни техникаех доал де, цун хьадала йиш мел яр цунгара хьаэца могаргда технически знаней боарам лакха болча шийн знанешта Iилмана, техникана, хьалха латтача опыта карагIдийнараши кердадалараши ца хаддаш тIадетташ хьавовгIача болхлочо, мастера, технолога.

Шер-шера хIара кхоалагIа вола болх беш вола саг кул заводе квалификаци лакхъяра дола детар дешаш. Цхьабакъда, завода болхлой, инженерно - технически балхахой, гIулакххой дешаш бола заводской сеть дукха кхоачамбоацараш доахкаш хьл. Уж латт деша хьаахара гIулакх эсала хиларах, къаьстта-къаьстта новаторий хьалха латта опыт Iомае езаш хилар теркал а ца деш ю занятеш, цига иштта критически дувцаш завода технико-экономически балхацара кхоачамбоацараш, уж дIадахара перспективаш, кхыдараш. КПСС ЦК партийна дешара хьакъехьарча соцамга хьежжа цIаьхха а хьажа деза квалификаци лакхъяра долча дешара заводской сетага, из деш къаьстта теркам тIабахийта беза завода болхлошта, юкъерча звенон балхахошта, кулгалдеча болхлошта хIанзарча ханарча технически, экономически, социальни проблемашта анализ яра методологи кхетае, организаторски боахамеи балха методаш йовза гIо дара. Цу гIулакха шерагIа чакхъяха еза семинараш, производства эггара бIарзагIча дешаех йола лекцеш ера еза, цу балха «Знание» яхача общества заводской отделене лекторски состав юкъе а оаш.

ХIанзарча ханарча производства дIадех ерригача производственни звеньяша нийса а вIаштIехьа а болх бар, дуккхьал гIулакх иштта латташ хилча мара вIаштIехьдаргдац пачхахьалкхен план а тIаийдаь социалистически декхараш а кхоачашде. Фактически дукхача цехашка а участкашка а я производственни къахьегамеи дисциплина телхаеш, балха тIа брак еш, оборудованех биззa пайда ца эцаш, кхыдола кхоачамбоацараш долаш моттигаш. Уж хьакхул завода керттерча цехашта эша гIулакхаш деча система болх ледара хиларца дувзаденна. хIаьта из къахьегама овсарлеи боарама чIоагIа Iаткъа а Iатт. ГIулакхаш деча системай болх эсала лелар, цар кулгалхошна хьаьттача, кхоачамболлаш болхлой ца хилар бахьан долаш да. Из нийса дац, хIана аьлча завода берригача болхлошта юкъе цар болхлоша йоаца дакъа 50 процентал тIехдовлаш да. Керттерча производствана эша гIулакхаш деча системашка болхлой ца тоъара бахьан да гIулакх дерий къахьегама механизаци яра боарам укхаза лоха хилар, къаьстта транспортеи склядашкеи болх берий. ГIулакхаш деча персонала централизаци яь ца хилар.

ЦхьайттлагIча пятилетке лаьрхIа да тара хувцар шердера, моаттьаш тIадеттарен Iодахарен балхашта механизаци яра, режимни балхий технологи тоярен дикал лакхъярен, оборудованеи хьоваш болча болхлой цхьадолча дакъа централизаци яра. гIулакхаш деш йола зонаш шеръярен профессеш цхьана таръярен чотах гIулакхии деш йола персонал кIезигъяра наькъаца гIулакх дара механизаци яра балхаш тоаде.

Къахьегама овсарле лакхъяра лоархIаме резерв я бригадни къахьегама формаш шерра йоарцалри уж эргаьха тоъяри, цар шоллагIа йола професси Iомае новкъостал делга, вIаши гIо дар юкъедоалалелга, дукха станокаш лелаелга тIехьхьара хьахулачох бола коллективани бехктонхам лакхбелги шерде торо хулийтилга теркал а деш. ЦхьайттлагIча пятилетке деш да балхашта планировани ярал учет лелаяраи йола нормативаш (машинокомплекс) оттаяра балхаш, цо шеко йоацаш новкъостал дергда бригадай а ерригача завода а балха хьоакхамаш лакхде.

Статья чакхйоалаш белгалдаьккхача баьъахьа да, заводе болх беш болча наха социалистически яхье шерра дакъа лацар къахьегама овсарле лакхъяра йола цIанкха а кхоачалургйоаца резерв хилар. Социалистически яхь а шеррача массай творчески инициативаи къахьегама хьинарен формаех цаI, из творчество къаьстта гучайоал коммунистически къахьегама бригадайи ударникийи боламе. Завода коллектив дилла а хиннай маьхеча нердача гIулакхашта хьалха латташ, пайдана дар лаха гIерташ, завода чурча производственни резервех кхетамца пайда ийбеш. ЧIоагIа вахара юкъеяьхкай баьча балхах тIехьхьара цунах хьахиннечунга хьежжа мах телар а чулоацаш йола къахьегама бригадни формаш, шерра яьржай «шийн професех дикагIа вола болхло, дикагIа вола мастер, технолог» и нх. дI. цIераш яхара йола социалистически яхь.

1981 шера завода коллективо хьалльаций «ХIара балха дийнахь — тIехьхьара хьахулар лакха» яха «Оргтехника» яхача объединенеи СССР 50 шу дизара цIерагIча хинзаводеи производстве хьалха латтараша дIалоладаь керда гIулакх, хIаьта заводе дукхача бригадаша доаш а деннад, цхьайттлагIча пятилетка хьалхарча шера задани Сийлахь-боккхача Октябра 64 шу дузаш кхоачашъе.

Укх шера яьржа хиннача социалистически яхье дикагIа толамаш доах Г. А. Гудушаури керте латтача станочникий бригада, новкъостaша Н. Н. Брыгчулова, А. С. Колесникова, Н. Г. Рыженкова кулгалдеча сварщиккий котельщикий бригадаша, нзанъоста ша В. А. Вербицкеи В. М. Наниевси доал деча вышкохьарий бригадаша, дукхача кхычар.

Республикански социалистически яхье массанечул лаккагIа толамаш дахарах, производства эффективность лакхъярах, 1981 шера хьалхарча ялх бетта хинна пачхаьалкхен плана заданеш толамца кхоачашъярах завода коллективана КПСС Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, профсоюзий областной совета, ВЛКСМ обкома, КПСС Грозненски горкома, горисполкома дипломаш хьожалаьд, укх шера хьалхарча ялх бетта халкъа эшаш дола товараш арахецилга а дохкилга а дика вIаштIехьлакхкарагIа Грозненски горкомеи горисполкомеи карара кара гела ЦIе байракх а душ.

Цхьабакъда, цу участие массанахьа а лелац боля лела боагIача бесса. ХIара бетта цхьа — ялх бригада юс производственни планаш кхоачаш ца еш, 60 болхлочо кхоачашъяьц производственни заданеш. Цехий администрацешеи профсоюзни организацешеи тIехьаьсача пехаштеи заданеш кхоачаш ца еча болхлоштеи гIо де деза хьалха латтарий мугIарашта юкъе баха. цу гIулакха завод йилла 85 шу дизара сийна яьржача социалистически яхьах пайда а эцаш.

К. ГОЦКИН,

«Красный молот» завода къахьегамеи алапей отдела начальника заместитель.

СОВГIАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

КЪАХЬЕГАМХОШТА «КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

1974 шера 18 январерча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа дукхача шерашка хьаьнала къахьегарах а къахьегама карагIдаьнкарий хам а беш СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла:

(Нистедалар. Доладур 8 сентябрь арадаьннача номер тIа).

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ ГIОЛЛА:

«Консервплодоовощ» яхача объединене «Родина» яхача сомийн баьцадаарийн совхозе гIолла:

Эльдиева Савдат Асоевнана — болхлочов.

«Грозгоргаз» яхача эксплуатационни производственни управлене гIолла:

Арусланова Татьяна Антоновнана — слесара.

Закралевский Яков Андреевича — шофера.

Дончак Нина Самойловнана — слесара.

«Грознефть» объединене Грозненски технологически транспорта управлене гIолла:

Гавриленко Николай Николаевича — слесара.

Наджаров Владимир Артемовича — аккумуляторщика.

«Старогрознефть» яхача мехкдаьттен гази йоахача управлене гIолла:

Амаев Iабдул Амаевича — оператора.

Алексеева Вера Петровнана — машиниста.

Аслабова Рукъията — изолировщицина.

Аксютин Георгий Федоровича — оператора.

Алдамов Мохьмад Умаевича — вышкомонтажника.

Борзенкова Анна Игнатьевнана — оператора.

Байтаев ВахIид Мударовича — электромонтера.

Белякова Елена Васильевнана — болхлочов.

Горбунова Клавдия Ивановнана — оператора.

Гарин Илья Ивановича — сетевой района начальника.

Геращенко Борис Евдокимовича — бурувдеттачов.

Доценко Антонина Ивановнана — машиниста.

Деева Надежда Яковлевнана — машиниста.

Ефименко Алексей Семеновича — машиниста.

Епифанова Александра Петровнана — машиниста.

Жужлев Иван Васильевича — оператора.

Заботина Клавдия Николаевнана — оператора.

Захарова Нина Ивановнана — машиниста.

Зайцев Михаил Поликарповича — слесара.

Ивинский Константин Иосифовича — управлене начальника.

Ибрагимов Насартын Мингалиевича — оператора.

Ибрагимов Исай Шайфутдинович — вышкомонтажника.

Исаев Николай Ивановича — бурувдеттачов.

Кашуба Мария Федоровнана — оператора.

Коношко Владимир Ивановича — машиниста.

Красильников Борис Николаевича — мастера.

Крупцилов Арсентий Кирилловича — слесара.

Кудрявцева Антонина Денисовнана — машиниста.

Кувчара Нина Афанасьевнана — кладовщицана.

Каралкина Вера Ивановнана — кладовщицана.

Кабаненко Владимир Михайловича — бурувдеттачов.

Кривенов Михаил Макеевича — пенсионера.

Литвиненко Анастасия Николаевнана — машиниста.

Леонидов Петр Александровича — оператора.

Макарьев Иван Михайловича — оператора.

Монахова Танифа Калистратовнана — оператора.

Менабде Георгий Лукича — инженера.

Мельников Валентин Ивановича — стропальщика.

Новиков Виктор Леонтьевича — оператора.

Николаева Зоя Ивановнана — пенсионерана.

Николайченко Владимир Ивановича — электромонтера.

Осипов Николай Трофимовича — бурувдеттачов.

Петров Иван Тимофеевича — электромонтера.

Тотихонина Александра Никифоровнана — болхлочов.

Петров Иван Ивановича — асфальтировщика.

Перезолов Иван Артемович — слесара.

Плотникова Нина Федоровнана — машиниста.

Радкевич Нина Михайловна — инженера.

Рябченко Георгий Ивановича — оператора.

Савватеев Сергей Петровича — воккхагIволча инженера.

Славянов Николай Ивановича — оператора.

Серушева Анна Ивановнана — машиниста.

Семенов Леонид Константиновича — машиниста.

Сафиуллин Хадкулла Сафиуллович — бурувдеттачун гIоьнчана.

Салмантьева Анна Ивановнана — оператора.

Светличный Николай Лаврентьевича — пенсионера.

Силярова Мария Захаровнана — геолога.

Тарарина Мария Куприяновнана — оператора.

Терский Константин Павловича — цеха начальника заместителя.

Тюрмин Василий Михайловича — вышкомонтажника.

Тищенко Пелагея Денисовнана — машиниста.

Цыганкова Лидия Ивановнана — оператора.

Чегурукова Любовь Ивановнана — болхлочов.

Чепский Иван Афанасьевича — вышкомонтажника.

Чеботарев Петр Кузьмича — вышкомонтажника.

Чернец Прокофий Петровича — пенсионера.

Шевченко Мария Павловнана — технолога.

Ширина Антонина Ивановнана — машиниста.

Яицкий Владимир Сергеевича — слесара.

Юнашева Тамара Ивановнана — кеоттерча бухгалтера заместителя.

Василихин Иван Яковлевича — мастера.

Иваненко Клавдия Сафроновнана — машиниста.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.
28 август, 1981 шу.

Волжски ГЭС — 20 шу

Волгограда уллувра, КПСС XXII съезда цIерагIа Волжски ГЭС мехка европейски дакъа тIа йоккхагIа гидроэлектростанци я. Биззача низаца из болх бе йолайнйта 20 шу дузаш, из белгалдоаккх 10 сентябре, цо йоаккхаргья 227 миллиард киловатт-сахьат электроэнерги.

ДIадахача ткъаь шера дизаза юхаметтаэттад из хьатьерга дIа мел дахар. ГЭС-ера ток дIанхет электропередачай дукхавольтни йолча линешка гIозла цаI йолча СССР энергетически системах. Доккхий балхаш даьд станце коллективо электроэнерги яккхара дIадодар лохдеш. ХIанз цхьан киловатт-сахьатага дIадодар 0,1 кепик мара дац. Мехкa европейски дакъа тIарча гидроэлектростанцешта юкъе дикагIбола хьисап ба из.

КПСС XXII съезда цIерагIча гидроэлектростанцек цун плотинас хьаьнча водохранилищаси торо хилийтер мехка Центральни район, Поволжье, Донбасс даретIча электроэнергеца Iалашъяра халкъа боахама декхараш кхоачашде. Цун бaсе Волга аьрда берда йисте — город Волжск — промышленни центр хьаьне.

СУРТА ТIА: 1. КПСС XXII съезда цIерагIча Волжски ГЭС-а хьалха латта гидроэнергетикеш (аьрдехьара аьттехьа) слесараш Г. Ф. Барышников, А. П. Калмыков, И. Г. Костенко, А. И. Костенко, М. И. Сычков. 2. КПСС XXII съезда цIерагIча Волжски ГЭС-а юкъаре кун.

Э. КОТЛЯКОВА сурташ. ТАСС фотохроника.

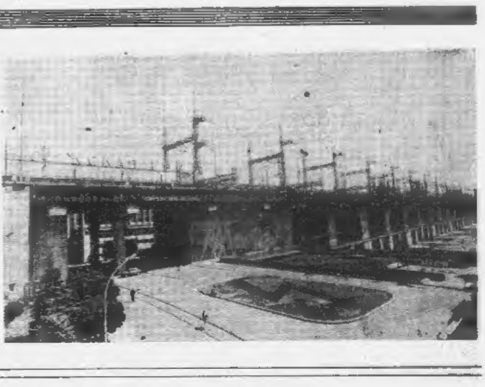

ЛАКХЪЕ ПРОИЗВОДСТВА ЭФФЕКТИВНОСТЬ

Экономически обзор

1981 шера бархI бутт чакхбаьлниаб, из ха я цхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шера кхаь дакъах ши дакъа. Шу чакхдала гарга ме гIерт тIа-тIа шоай хьинар айдаь къахьег производственни коллективаша.

1981 шера дIабахача бархI бетта итогаша хьахьокх промышленность, юрта боахам, капитальни гIишлош хьалъяр, халкъа боахама кхыдола доакъош дегIакхувлара дикен зеадамболлаша дола хьокхамаш дакъа хилар, производства эффективность лакхъенна хилар.

Из иштта дале а, дукхача производствешин участкашка шоай торонехи кхоачамехи Iалъмате эсала пайда ийбу, хьалха дIанхача хана санна доахаш дола къахьегами толамаш а бе-бе да. Цхьайолча коллективаша хьинаре хъа а хьегаш тIаргIертта къовсам лоаттабу производства эффективность лакхъяра, цар толамца кхоачашъю шоай планаш тIаийца декхараш. Вокх коллективаша доахаш дола къахьегама толамаш хоадаллал а тоалуш дац.

Республика бIарча промышленность хьанийцача продукци махкала яккхара бархI бетта план 101,3 процент кхоачашъяьй, планагIа лаьрхIачул совгIа махкала ьккхай 13 миллион гаргга сома махка тайп-тайпара продукци.

Уж толамаш доахача доккха дакъа лаьцад мехкдаьттахоша, машинашъераша, кхачан болхлоша, кхыча доакъой болхлоша.

Къахьегама овсарле лакхъяра бархI бетта план а толамца кхоачашъяьй.

Производствана интенсификаци еш, продукце дикал лакхъеш, ма могга Iилманно-технически прогресса карагIдийнарех пайда ийбеш къахьегача республика индустре болхлоша социалистически декхараш тIаийцад производства средстваш, халкъа эша товараш арахецара план тIехкхоачаш а еш, планагIа лаьрхIачул совгIа 15 миллион сома махьи продукци арахеца. Хьокхамаша хьагойташ ма хиллара уж декхараш дикка тIехкхоачашдеш да.

Шоай кхоачамех бизза пайда а ийбеш лакха эффективность йолаш болх беш я дукхача предприятей коллективаш, цар шоаш тIаийца декхараш толамца кхоачаш-а ду. «Красный молот» завода коллективо бархI бетта планал совгIа арахийцай 300 эзар совгIача сома махка тайп-тайпара продукци, соахьа укх хана арахецаш хиннача 5 процент дукхагIа я хьаль продукци, дегIа мел ена продукци хьахиннай къахьегама овсарле лакхъяра чотах. Цу заводе балхаш ду цехашта, производствашта реконструкци еш, производствана юкъехкувл керда техника, шерра пайда ийбу къахьегама прогрессивно-бригадни формах. Цу дергнех хьахулаш да производства эффективность лакхъялар.

ДегIа мел ена продукци хьахиннай къахьегама овсарле лакхъяра чотах Грозненски ремонтно-механически, Карабулакски химреагентий, «Нефтехимзапчасть», «Мединструмент» заводашка, Грозненски ремонтно-механически предприяте, уж санна йола предприятеш кIезига яц республике.

Республикерча промышленни предприятей йоккха потенциал я, индустрерча промышленно-производственни керттерча фондий мах 1,8 миллиард сом да.

Цу фондех дикагIа пайда ийбу, сихагIа дегIаухаргъл арахеца продукци, керда мощностах хьалъе а ба езаш. Цо къаьгга хьахьокх оборудоване балха сменноста коэффицент лакхъяр, производственни мощносташ караерзаяра йола ха лоацъяр, къахьегам кхстамда вIаштIехьбаккхар мел лоархIам болаш да.

Фондоотдача лакхъяра дакъе йоккха опыт Iоаяьй республикерча дукхача предприятеша.

Цхьайолча предприятешка тIи-тIа дикагIа пайда ийбу оборудованех, машинех, хьалхарчу дакъе лакха овсарле йолча станокех, хIара оборудоване хьалуш йола продукци дукхагIа хул, лакхлуш латт оборудованена тIаьбохийта низа сменноста коэффициенти.

Из иштта дале а, дукхача предприятешка биззача низаца болх байтац машинашкея оборудованегех, производственни мощносташ караерзаеш дукха ха йоакх. Масала, дукхача шерашка производственни мощносташ биззе кара ца ерзаец хьайовсгIа цементни завод, Назрановски трикотажни фабрика, «Чечено-ингушстройматериалы» производственни объединене цхьайола кирпични ю заводаш. Цо хьахьокх предприятей балха эффективноста торонаш хIанз а тIехьа йоккхий хилар.

КIезига моттигаш нийслац производства профилага диллача шоайла гарга йолча предприятешка керттерча фондий цхьан единицо арахеца продукци дукхагIа е кIезигагIа йолаш. Масала, «Промавтоматика» НПО опытни заводе цхьан сома мехкерча керттерча фондаша арахеца продукци 2,03 сома махка я, хIаьта «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни заводе арахецаш йола продукци цхьан сома махка мара яц.

Арахеца продукци дукхагIа хилийтара керттерчарех да сменноста коэффициент лакхъяр, станочни паркех пайда биззагIа ийбар.

Республика машинашъеча предприятешка хIанз а тIехьа кIезига яц металл тедаш йола оборудовани, царех чIоагIа эсала пайда ийбу.

Хьалхарча дакъе металл чакхдоахача оборудованех бизза пайда ийбац «Пищемаш», «Трансмаш», «Электроинструмент» заводашка. Цу предприятешка металл тедача оборудованех дукхьал 70 — 80 процент кузнечно-прессови машинех 60 — 70 процент мара пайда ийбац. Лакхе цIераш яьхараш йоацаш цхьайолча кхыча предприятешка эсала пайда ийбу кузнечно-прессови машинех, литейни оборудованех, электросварочни машинех.

Оборудованех къаьстта эсала пайда ийбу ремонтни, инструментальни, кхы гIона йолча цехашка, цига дукха а я металл чакхдоахаш йола оборудовани. ДIахо ле мегаргдолаш дац из гIулакх. Йолаш йолча йоккхийча торонех пайда ийбе беза.

«Трансмаш», «Электроинструмент», «Пищемаш», «Металлист» заводашка кхычахьа металл тедача станокий сменноста коэффициент 1,2-кел лакхлац. ХIаьта станочни парках пайда ийбелга а тоалуш дац.

Керттерча фондех дикагIа пайда ийбара керттерчарех да хадданза цар болх бергболча хьалаш тIа уж хилийтар, болх беш йола къахьегама средстваш эргяхар.

Цудухье чIоагIа терко е езаш гIулакх да шийхаинвхьея дикен машинаштен оборудованешен ремонт яр. Ремонт яра йилла ха ийса лелас еза, из телхае йиш яц.

Мехкдаьттен гази йоахача управленешка, заводашка, фабрикашка, гIишлошъяра йолча организацешка кхыдолча боахамашка йолаш я 30 миллион совгIача сома махка дIаотталанза йола оборудовани. Дукхача предприятешка из уллаш я дукхача хана дена.

КПСС XXVI съезде къаьстта чIоагIа белгалдаьккхар производственни мощностех — машинех, оборудованех, транспортни средствах пайда ийбелга тоадаро йоккхий торонаш хьаеллаш хилар. Цунца дувзаденна хьалхашка оттадаь декхар да:

«Машинех, оборудованех бизза пайда ийбара, сменноста коэффициент лакхъяра, болх ца беш машинаши оборудованеи лоттилга дIадаккхара, керда болх бе йолаенна мощносташ караерзаяра йола ха лоацъяра, производственни процессашта дIахо интенсификаци яра чотах производственни керттерча фондий хIара единицо лу продукци дукхагIа хулийталга».

Республика промышленни предприятей гIуллакхой, инженерно-технически болхлой, общественни организацеш декхарийла я нийслуш дола кхоачамбоацараш дIадаха, сихагIа производственни мощносташ болх бе йолаялийта, цар хьалуш дар дукхагIа хилийтара тIа а кхувш.

Цу гIулакха оарцагIа беза рационализатораш, новатораш, производстве хьалхалеттараш, еррига коллективаш.

Фондоотдача дегIаахара керттерчарех цаI да къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхар. Балха ха зехьа йоаеш хилар бахьан долаш биззача низаца болх байтац оборудованега.

Республика еррига производственни объединенеши промышленни предприятеши хьанийцача 1981 шера хьалхарча ах шера пайда ца эцаш йоаль балха ха 68,3 эзар сага-ди хилар.

Республике йолаш я бIарчача дийнахьея сменаш хувцалуча ханен 20 процент совгIа ха йоаеш йола предприятеш.

Укх шера хьалхарча ах шера бIарччача денош-ен сменаш хувцалуча ханен йоаль балха ха 15,1 эзар сага-ди хилар. Къаьстта дукха из бахьан долаш балха ха йоальй гIишлой материалий промышленноста предприятешка, мехлесхоашка, йигача промышленносте. Цун бахьан да заводской службаши, цехови специалисташа эсала болх бар, производство ю вIаштIехьъяьккхар.

Цу гIуланхаша чIоагIа зе ду пачхьалкхена, республика бIарча промышленность хьанийцача массе а тайпа балха ха йоалрах шера яра ца хецаш юсаш йола продукци 12 миллион сомага кхоачаш мах болаш а я. Из производствана интенсификаци яра йола бокха кхоачам ба.

Эффективность лакхъяра дола кхоачамаш кIезига дац капитальни гIишлош хьалъеча а. Кхоачамболлаш йолча машинашца, гIишлон техникаца Iалашъяьча эсала царех пайда ийбар бахьан долаш ма хетта толамаш дахац. КIезига моттигаш нийслац гIишлош хьалъеча балхешна кранаш, бульдозераш, кхыйола техника болх ца беш латташ.

Материально-технически ресурсаш дIайохийтача эгара доккхагIа дола дакъа лоархIаш да капитальни гIишлош хьалъяр, чIоагIа лоархIам болаш да цига кхом бар, сихен пайда луш гIишлош хьалъяр. Цхьабакъда, кхом белгеа хьурмат деллен массанахьа а норма а хинна дIаэттадац.

«Вай дIахо а дIахьалхашкахьа ахар, белгалдаьккхар КПСС XXVI съезде новкъосте Л. И. Брежнева. ТIа-тIа дукхагIа тийпа да кхетамцеш эффективнегIея чел долаш долча кхоачамех — къахьегамах, керттерча фондех, доагораха бийдалах, кхашкардех ферманарчен продукцех пайда ийбарах».

ХIара производственни коллективана программа а хинна дIаэттай уж указанеш. ДIайохийтача бийдала, материалий, доагора, электроэнерге хадданза учет а лелаеш цу гIуланха тIехьожам лоаттабе беза да.

Машинех, оборудованех, еррига материальни къахьегамен ресурсех ма могга дикагIа пайда ийбара дакъе доккхийи бехктоккхамех декхараш хьалхашка латт хIара производственни коллективана.

Пайда а луш болх беш хила еза еррига оборудовани.

Шалински райнера хоамаш

«ХIара дийнахьа итт гектарага дIакхоачаш лаьтта овт «Шалинский» совхоза механизатора Дудаев Абдулбека. Цох ши норма хул. Цунгара масал дIаэцаш къахьег Маадигов Алаша, Абдулхаджиев Туркос, Алиев Вахас, кхыбараша. ЦаIи ахи норма ю царех хIаране а.

Еррига а цхьайтта агрегат йоалла лаьтта овсаш. Цар 1500 гектар лаьтта дIаьхад.

* * *

Шоай хьайбаш дииза долаш Iаннара дахара хьинаре къахьег «Автуринский» совхоза механизатораша. ПланагIа кийчъе езар 634 йолаш кийчъяьй 750 тонн йол. Кхы тIа а 250 тонн из кийчъе а лерхI цар. ХIанз укх деношка 350 гектара тIарча хьаьжкIех силос чуйолдаш боахь уж. Зехьа ха ца йоаеш болх бу Дудаев Висхьажа, Алиев Руслана, Мусаев Райбека лелаеча комбайнаша. НормагIа дIадаха дезар 18 тонн долаш 25—30 тонн доакъар дийнахьа дIахьу шофераша Х. Докуева, У. Байсагурова, Н. Тахаева, Ш. Хамирзаева. ХIанзале 2500 тонн силос кIоага чу еллай.

А. БАРЗАНУКАЕВ.

БОЛГАРЕ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКА ЦIЕЙШТА ХЕТАЛЬ

Самардийнахьа Болгаре социалистически революци хинна 37 шу дизаран болгарски пачхьалкхе хьаль 1300 шу дизаран хетаца г. Грозне «Электроприбор» завода культура Двореце вай столица общественноста викалийн болгарски гIишлошъерий группин торжественни собрани хилар.

Цу деша хетаца доклад йир парте Старопромысловски райкома шоллагIча секретара Н. Н. Вихлянцева. Цо белгалдаьккхар, Болгаре Халкъа Республикана коммунистически парте кулгалдоацамча исторически юкъагIа социализм хьалъяра даькъе доккхий хIамаш карагIдаьнилга. ТIа-тIа чIоагIлуш доагIа Советски Союзаи Болгареи юкъера доттагIала хьисапе леладеш дола экономически, культурни бувзамаш. Цунна дола тешал да Нохч-ГIалгIайчен дукха ча хана дена къахьегача болгарски гIишлошъерий группа гIулакхаш а.

Собрание иштта дакъа доалл вар СССР-ера Болгаре Халкъа Республика гIишлошъерий Керттерча дирекне генеральни директора заместитель Н. Николов, профсоюза вIаштIехача комитета экономически отдела заведующи И. Станков. Цу лоархIамеча датанга хетаь лоаттаьча социалистически яхье доккхий толамаш дахар сага Нохч-ГIалгIайчен болгарски гIишлошъерий группана карара кара тела ЦIе байракх дIаелар цар.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ДРА. Ди тIехьа холуш я къоначa республике хулача хувцамий белгалонаш. ДегIайоагIаш я даймехка промышленность, хадданза чакхйоаккхаш латт аграрни реформа, хьалдеш да Iалъмате дукха мах чубаха цIенош, афгански кхалнах къахьегамхой наIача кхли нийсса бокъонаш йолаш ба. Революцини Iаьдало ший лерргIа чакхйоахаш латт оцаланга дена йола социально-экономически реформаш. Афганистана толамаш дикка белгала да, халкъа апрельски революце мохстагIлашка хадданза къовсам а лоаттабеш уж дакъа хилар теркалдича.

СУРТА ТIА: укх хIаьнийн вIиIагийн дегаш гIоаддаьннад — цар даьштен йоалоштен квартираш еннай афгански столица дикагIйолча районерча цIеношкара.

Г. НАДЕЖДИНА сурт. ТАСС фотохроника.

ВАЙ ДОТТАГIИЙ ОПЫТ

РЕСПУБЛИКА ЗIАМИГА БЕШ

ХIара мехка керттера беркат доала рузаъа да лаьтта. ХIаьта из кIезигагIа ме хул, махка дезагIа а хул. хIана аьлча цхьанкха хIама дац цун метта дIаотта йиш йолаш. Лаьтта дукха да шийаьнна курал е йиш йолаш иц Чехословаки. Сега сих 0,33 гектарага кхоачаш мара дац мехка оаха лаьтта. Цу тIа а цун доккха дакъа дIадийнар баша хьахулаш а дац.

ХIаьта а юртбоахама продукци аIсамъяккхара кхы а лаьтташ шоай да аьнна хеташ ба чехословацки специалисташ. Уж а лоамий босешкара, долхача хIшта а тоаголгашта а листера участкаш. Уж пайдана яц низ болча тракторашца балхаш деча йоккхийча товарни производствашта. Цудухьа цу тайпара йола участкаш безама бешамаш лелаерий Союза членашта дIатен пайда ийбе. ТIехкьарча шерашка дукха нах юкъе бола организаци хиннай цунах. Дукхьал Словаке ва цу Союза 120 эзар член, цар леладу цхьайтта эзар гектар лаьтта.

Къахьегам безаш болча наьха бе дахатул тIехьагIа лаа теха беш а хиина дIаэттар дIадийнар хьахулаш дац лаьа лаьтташ. Безама бешамаш лелаерий толамаша кхыметтел специалисташ а цецбоал. Шер-шера Чехословаке еррига городашка кIаьна хилаш аьна хул безама бешамаши огородаши лелаерий выставкаш. Масала, Малхбоален Словакерча город Прешове хиннача цу тайпарча выставкага хьежар эзараш бола городе бахь нахи туристаши. Специалисташа консультацеш йир цига, бешамаш лелаераша баьцадараш, сом, дизаш кхедара лаьккъерча шо-шоай опытах дийцар. Иштта белгалдаккха метаргдолаш хIама да чакхдаьннача шера. Прешоверча безама бешамаш лелаерий Союза членаша уж кийчдеча организацешка 39 тонн соми баьциданрани дехна хилар.

Словаке чубахьача соман баьцадараштен юкъе безама бешамаш лелараша доаца дакъа 45 процент да. Шоаш чубеначa хьуакъмах 30 процентага кхоачаш йола продукци балар тIа йохи цар, ца хул шер-шера 85 эзар тонн кхаараш, кIудилгаш, гуржий боалаш, Iажаш, баьца комараш, жарсаш, кхыбола сом, баьцадаараш. Индивидуальни бешамий участкашкара чуеначa продукце цхьадола дакъа экспорте доде. Масала, 1981 шера духхьал ФРГ яхьийтай ши эзар тонн совгIа жарсаш.

Массанел дукхагIа ду баьцадаараши соми Малхбоален-Словацки областерча бешамаш лелараша. Толама къайленех цаI — бешамаш лелаерий Союзаи Кошице яхача городерча «Заградкаржске службы» яхача организацешта юкъера дика тоаденна бувзамаш. «Заградкаржске служба» Iалашбу безама бешамаш лелаераш дикагIа йолча дIайогIача материалацеи дIадуваш гнеи, совбола соми баьцадаараши дIаэц. Укхаза, Кошице, еккалр лаьрхIа безама бешамаш лелаераштa йола хьалхара тинаш. ХIаьта хIанз цу тайпара йола дIале гн. удобрени, эшаш йола инвентарь эц йиш йола тика еррига Словаке 35 я.

Укх шера март бетта хиннача Словаке Коммунистически парте съезде къамаьл деш КПС ЦК Хьалхарча секретара Йозеф Ленарта белгалдаьккхар йоккхача товарни юртбоахама производствана пайдана доцача лаьтта участкаш лоацача хана безача бешамаш лелаерий Союза дIаяла езаш хилар а хIаьта духхьал цу лаьттаех интенсивно пайда эцарех сома, баьцадаарий, хьайбай продуктий производства аIсамъяккхара резерв лархIа езаш хилар а.

Цудухьа Словаке еррига областашка хьаеш латт безама бешамаш лелаерий бIарчча поселкаш. Масала, Прешово яхача города гонахьа 24 я уж хIанзалехьа. Массехк итташ гектараш долча лаьттах пайда ийбу Нови-Замки олача города гонахьарча энтузиасташа а. Эггара хьалхара бешамаш йогIа участкаш хьожайир укхаза городе еггара йоккхагIа йолча предприяте «Электросвит» яхача завода къахьегамхошта. Доккха новкъостал дир заводо, цо елар хьалха кхалажаш хиннача моттиге хьалхара лаьттанцара балхаш де техника. Бокъонца аьлча, кхалажаш дIаьннай, цун метта бешамаш, огородаш, дачни цIенош да хIанз.

Бешамаш лелаерий поселкаш хьахиннай дукха ха йоацаш Ваг яхача доача хин атагIарча Тренчинера Быттче кхаччалца йолча моттиге а. Духхьал дIадахача шера хоададир укхаза энтузиасташта лаьрхIа ткъо гектар совгIа лаьтта. ХIанз укх саьхьате 1200 совгIа сага юкъе а волаш йола безама бешамаш лелаерий Союза 25 отделени я Тренчински районе.

Шерагара шерага дукхагIа хулаш латт бешамаши огородаши лелае безам бола нах. Духхьал дIадахача шера кхаьчар Словакерча къамаш комитеташка — пачхьалкхен Iаьдала моттигерча органашка — лаьттан участкаш лаар дехаш йола массехк эзар заявлени. Ха хьатIакхаьчача берригней декхараш кхоачашдергда. Карарча пхе шера хоададергдолаш ма дий индивидуальни бешамаштен огородаштен 12—14 эзар гектар пайда ца ийбеш улла лаьтта.

ХIанз бъ бIаь эзар дезал ба Словаки Социалистически Республике шоай выходной денош балхах мукъабола хан городал ара шоай бешамий участке йоаккхаш. ЛерхIаш да гарггарча итт шера республикерча хIара дезала городал араха цхий лаьттан участок хилийта. Безама бешамаши огородаши лелаяро-м города гонахье хоаьль ца Iеш, наха дика садоIилга, цар унахцIено чIоагIъелга а Iелаиду. ХIаьта къахьегамхошта соми баьцадаари шерагара шерага дукхагIа а хулийт.

Любица ЗУБЕРОВА, чехословацки журналистка.

(Орбис — АПН).

Цхьайтталагlча пятилетка мулаш

ЮРТА ЙОЛА МАШИНАШ

Тайп-тайпара лостамаш дола 200 гаргга предприятеш я вай мехка юртбоахама машинаш арахецаш. Царех барайтта заводо объединенеш тракторашни моторашни арахецаш, хIаьта 42 заводо—юртбоахама машинаш, 46 — деталаш, узлаш, агрегаташ. ДIадахача итт шера 1820 эзар трактор, 538 эзарнега кхоачаш алач чуэца комбайнаш, 17 эзар совгIа цIи йола тракторийн кхыча машинайн запасной оатхалаш елай даькъо халкъа боахама.

МалагIча лостамех дегIайоагIаргья юртбоахама машиностроени цхьайтталагIча пятилетке? Цу хьехъехьа къамьлаш ду АПН корреспондента СССР тракторни юртбоахама машиностроени министра заместителаца Кириченко Георгеца.

— Карарча пятилетке чакхдала дезаш да лоархIамегIарча юртбоахама культурай — ялата, шекара свеклай, бийдача боамбе, лахкача гета — производствана, лаьтта минеральни удобренешца хьаьнадараи баьцовгIаш лораярай йолча средствахь пайда эцара балхашта механизаци елта. Иштта де дезаш хIама да хьувкъем чуэцара ю механизаци иштта боарамга кхоачаяр: комбайнашца коартолаш чуэцара дакъе — 25 процентага, набуц — 75 процентага, томаташ — 40 процентага, корновкаш, столове пайда эца лаьтта кIал хьахула хIамаш, хохаш — 80 процентага, соми комсаши — 20 процентага, чайн хохвиця — 80 процентага. Цунца цхьана, оалангара чена лахкбе безаш ба арахецача а хIаьта иштта керда хьаеча а техника технически боарам, из тешшамо а дукха яхаш а хулийтилга. Лоаца аьлча, иштта да дакъе хьалхашка латта декхараш.

— **Сен чотах кхоачадергда уж?**

— Юртбоахама производствана комплексни механизаци яра 1981 — 1990 шерашта лаьрхIа оттадаь «Машиний система» оалаш дола программни документ. Цо теркалъю практически дерригa доакъош балха тайпаши чулоацаш йола 20 почвенно-климатически зона. «Машиний системо» шийна чулоац духхьал тха дакъа лаьрхIа 1310 цIи йола технически средстваш. 1062 цIи йола машинаш карарча пятилетке арахецаргья, 248 — дIахорча шерашка.

Белгаллъя программа кхоачашйича машинно-тракторни агрегатий балха овсарле 2 — 2,5-зза лакхлургья, хIаьта низала единицега дIайода материал 15 — 20 а хIаьта цхьадолча дакъе — кхыметтел 40 процент а кIезиглургья.

— **Мел тIаккхетаргья арахеца машинаш?**

— Нагахьа санна еррига а хьанийцача, арахецача тракторий низ цкъан ахалзен совбаргба, машиникий церна тIехьарча кечамий комплекса низ — шозза хIана балац аьнна. ХIаьта еррига арахецача тракторий юкъера енза 89,1 говра низага кхоачабергба, вешта аьлча 11 процент совгIа тIаккхетаргба.

— **Дувцал, бокъала а, цхьайолча машиний характеристикех.**

— Чурча а доалол арахьарча а рынкашка чIоагIа йовзаш а могаеш а я хIанз «Беларусь» яха трактор. Шийна эксплуатаци еча хьалашка хьежже, ю бархIнегара итт шерага кхоачаш ха йоаккх капитальни ремонт ца эшаш болх беш, хIаьта цуна эксплуатаци е йиш я 200 тайпарча тIехьатессачен тIехьаюзачен орудеца. Аз ювцар я 80 говра низ бола двигатель тIалатта МТЗ-80 оала трактор. Из машин дунен стандартий боарам тIа йоллашехьа, цун ларда тIа лаьтта оахача тракторий керттерча йиъ классах барайтта модификаци йола керда трактор хьалъй белорусски конструкторашa. Дерригa доал йиъ топп мара йоацача цун низ 150 говра низага кхоач.

Кхы цхьаькха машинех а дувцаргда — 1982 шера ялар вайцига 220 говра низ бола двигатель тIалатта «Кировец» К-700 оалаш йола трактор. Амма цул тIехьагIа сере яхар К-701. Цун балха овсарле шийл хьалхарча моделачул 40 процент лакхагIа я. Дукхьашхарча чархаш йолча гиганта яр 20 юртбоахамен транспортни «специальность», хIаьта 300 говра низ болча К-701 а цун модификаце а уж 50 яр.

— **Хоаш да, Небраска яхача американски штатерча лаборатор тайп-тайпарча мехкий тракторашта тохкамаш а деш, царна Iалъмате лакхача мухье лоархIаш йола сертификаташ телаш хилар. Цу тайпара документ кхьчад К-701 оалатунга а. Фу гучадьлар «ворхI бIаь цхьоалагIча» тохкамаш деш?**

— Из тохкама еррига стадеех чакхъялар. Лабораторе балхахоша лерххIача бесса, ше шера чухь стабильность юсташ низал лохлуш боаца двигатель бола хьалхара машин я из. Сенсационни хилар максимальни бола хIама дIасоара низ мелла хьожаш бахь тохкам а. Из хилар 13991 килограммала нийсса. ХIаьта трактор цу хана дилла ше кхухьаш йола вхи тонн нийса йодаш санна хиннай, хувцаденна хIама а доацаш. Цу хьоккама ше саннарча классах йолча фордовски трактора 1180 килограмм тIехьъьлар из. ХIаьта экономичностага дилача тIехьайнтай «Форд» а американски канадски фирмай — «Стайгер», «Кейс», «Верстайл» — кхыйола машинаш а.

— **ТIехьарча шерашка цхьадолча мехкашка деш латт тракторни гидросистемаш эргаьлкха тоаяра а гидротрансмиссеш хьаяра а тIадерладаь балхаш. Фуд советски конструктораша цу даькъе деш дар.**

— Вайшта лаьрхIа да гидросистема эргальнкха тоаяра хьалсьехьара балхаш даь дакха а царна чура максимальни давлена 130—160-негара 200 кг/см² кхоачаеш лакхъе а. Тракторий IотIаахкача системашта юкъедоаладергда деш долча оахама кIоаргала гидросиловой, позиционни, комбинированни регулировани елга.

ХIанаал хьоахаль гидротрансмисси конструкторски уйлано дIахьалхабаьккха бокъха гIа ба. Низ двигателагара чархашка е кхыча балха органага кхоачабара цу спосоьо йиш хулийтаргья двигатела торонех бизза пайда ийбе, хила еза сихал дикагIа харжа, чинг а па етташ трактор лелийта. Цу тайпара йола системаш юкъейоалае уйла я тха хьалхагIа технически культураш чуийеча шоаш лелача комбайнашта, цул тIехьагIа кердача лакха балха овсарле йолча ялат чуийлеча машинашта.

— **МалагIа комбайнаш я хьона дагаяраш?**

— Ялат чуийду техника эргайоахаш тоелга чакхдоаккхаргда хIанзле а арахецаш эттача «Сибиряк», «Нива», «Колос» саннача комбайнашта модернизаци яра чотах санна, иштта балха овсарле секунда чуэца ялат 8 килограммага кхоачаш йола «ДОН-1500» яхар санна керда машинаш хьеш а.

Эргайоахаш тоаергья кхы машинаш а. Масала, лаьрхIа да 12 корпус йола нохараш, хьажиIаши соми нийса дIаера шийтта ряд йола сеялкаш, шекара свеклаш лелаяра 18 ряд йола сеялкаши культиватораши арахеца. Хьае а кардерзае а еза эггара лоархIамегIа йола юртбоахама культураш лелаяран чуэцаран механизаци яра йолча машиний бокъонца кийчъенна 19 комплекси трактора энергетиках оптимально пайда эцилга Iалаш деш йолча машиний набори.

— **Фуд деш механизаторий къахьегама хьалаш тоадара?**

— Къахьегам а цун кхерамзле а тоаяра дош эггара лоархIамеча социальни факторех цаI лерхI оаха. Машиний экономически хьокхамаш тоадара тIадерлодаь балхаш лаьдаьннад дIахача пятилетке. Амма цунах кхоачам бац. ХIана арахеца лаьрхIа я тракторашта а шоаш лелача юртбоахама машинашта лаьрхIа а йола керда термошумоизоляционни кабинаш. Арахеца йоалдергья кхолха отопителаш а йоаккаш йола унифицированни охладителаш. Вай климатически хьалашца дIалех из. Цул совгIа, машиний кабинашка уйттаергья леткачун дегIа лакхалга а дозалга а хьежжа регулировани еш йолеш из вибраех лорявуш керда Iалаш тIара тIаьагIа моттигаш.

ЛаьрхIа да дIахо йодача хана а тIа-тIа лакхлуш латтача кхерамалени къахьегама хьалий хьакъехьарча хано дIадехарашка хьежжа кхыйола средстваш арахеца а.

Дмитрий САСОРОВ, АПН корреспондент.

Дунен халкъашта юкъера фельетон

САТИЙНАЧА ЦIАГIА

Цхьанахьа Чжуннаньхаерча сатийнача цIагIа кIаьдача креслашка вагIа шиъ: Дэнии Чжаоя, (Дэн Сяопин КПК ЦК председатела заместитель, Чжао Цзыян — КНР Госсовета премьер). Хоза хьаш йолча чаьх къургаш а деш, «Жэньминь жибао» оалача газета тIа хьежаш ва Чжао.

— Иштта, тIехьара а нейтронни бомба хьае аьнна решени тIаийцай-кх американцаша, — йоах Чжаос, газет Iо а дуллаш. — Фу хет хьона цунах, сийлахьа Дэн?

— ФуннагIа аьлча а, кIант ва-кх из янки! Денал долаш саг хила веза общественноста хетарашкахьа дош дазар оаш дуццар-м аьнна иштта кулг лостадеш вар.

— Iалаьлай ма кIаьда ба уж европейцаш! Шоай машара тIаьхьехамашна эрсаша геттара кертах хьаьрбахьаб уж. Ца боа гIерташ, советски гегемонизмана духхьалара ший дола къовсам а бийбоалийт цар-м. Гера кхы хьале а кийчачун метта кхы дикагIдар хьаде а дезача хана, «нейтронни бомба «ЕЗАЦ!», «ДIаяха американски ракеташ!» яхаш махьарч деттар мара хIама дац царна-м хозш.

— Тара ла, океанал дехьара доттагIий мара вай дуццар кхетадеш саг воацачоа.

— Баьда, дикагIа вIашагIкхеташ да вайх Рейганеи дувцар. Из а, вайх тарра, новкъа долаш вац ши бIаь миллион европееа война а эрсий ча цхий къурга чу еллача.

— Кхетадаций-теш цо, цу тайпара бола тIом болалой, Америка юстра лоатталургйоацилга? Американски ма бий Европе гIеттаргйола ракеташ а лелхаргйола бомбаш а...

— Хетаргахьа, ше дунен тIа мел яьккхача хана суперменкий-ковбойий ролаш ловзаеш хилча кIезиг-кIезига луш дийлуш хула хургда-кх наьха кийчачул кIезигагIа боацилга. Амма из-м, эггара вайна эшар ма дий!

— ХIаьта а, сийлахьа Дэн, европейцаша кетар бе тарлу. Нейтронни бомбаш ткоай территоре тIа оттаяйтаргьяц оаха арг ма дий цар-м...

— Ай, дерригa дац иштта кхераме. Царна юкъе а ба фуннагIа а дулургдолаш бола нах, де дага даьца сийлахь доккха хIама бахьан цар шоай дегIамаш Iодохнаргда. Хьажал, масала, госпожа Тэтчерга. Дувцилга а йоаш «аьшкех яь» кхалсаг я из! Сона хетачох, цо кхетадергда американцаша а вай а дувцар. Е хьаэцаргья вай итальянски правительство. Массанахьа а хьалха хиле гIерташ йолча цо, хабар дIаьх а ца деш, моттиг елар «ткъамаш дола ракеташ» дIаоттае. Цу тIа а американцашта эшарг хуле, вай а гIо дергда. Американцаш Иранера лелхабича эрсаша фу леладу хьежаш йола цар станцеш а дIа ма оттаяйтарий вай войнцига.

— Хьо бакъ ва мотт сона. Муштад вай Iилманхой гIулакхаш? ДагадоагIачох, бIаьшере чакхйоаллац аьнна дош деннадар-их цар...

— Ма хьехаел сога бIаьшере чакхйоала ха! Дешаш-м дукха а тийша хург ма дий вайцига!

— ТIаккха Москвас заявлени ма аьйяй Рейгана решенена духьала цаI ца деш Iергдац тхо аьнна!

— ТIаккха аз яхар фудI — цIогIа тох Дэна. — Американцаша яьале эрсий а Iергбац из ца фича. Ишта хиле а хиннад, дийла хург а да. Дагадохал, Маос — вай шинне на цо дабари даьлале а, хьаькъала бог ма ярий ца бокха саг — даь васкет вIашагIлеташ даьллача шин чIогIага хьежаш вавгIача сагах йола притча йиц ца йолийтилга цо тIадиллар. Фу де деза хой хьона, . Сийлахьана тIадиллал: Рейгана решенена вай бокъонца раьза хиларех хоам бе аьле!

Александр СОКОЛОВ. (АПН).

КАЗАХСКИ ССР. Чимкентски областерча Кызылкумы яхача аьссача арен къулба - малхбовлеи даькъа тIа хий доаладаьх наха. Юкхьенца сукт теха Сырдарья яха хий дIа а къайла ГЭС хьалийр. ГIомарий бархамашта юкъе кара хьабаь форд эттар. ХIанз Чардарински водохранилища чу ялх миллиард кубометр гаргга хий чухош, БIьшеренашка маьлхо доккъадеш, эри даьдача лаьтташка хий кхаьчар, цунца цхьана укказа дIадоладелар нахар а.

Кызылкумски аренашка хьахилар боамбе, дуга кхеш. Укхазара эрриta а юртбоахама продукци хий деххача латташкара йоахаш я. Духхьал хIара шера укхазара доаих 85000 тонн ялат. Кызылкумий аьссача а ахъаьссача а культурин аренашкара даьгIенаш сийнъеннай. Жа леладеча бIь совхоье хIанз кхоабаш 250.000 эттараш доаха устагIа ба.

Кердача лаьтташка Чардарински водохранилищера хий доаладаьд бIаь километр дIаьхача канала чу гIолла. Цун хьарсам полиэтиленови яленка «коч» тIейийха да.

«Чардаркастрой» управлене механизатораш аьссален керд - керда моттигаш карвераиеш хьабоагIа. ЦхьайтталагIча пятилетке гIомарашкара хьаьнкха лаьрхIад 20.000 гаргга гектар лаьтта.

ХIаьта Казахстане пятилетка шерашка 400—420 эзар гектар хий деххе лаьтта кердадерзаде лаьрхIад.

Эри даьда лаьтташ кердадердарца цхьана хьалъеш латт производственни объекташ, нах чубаха а культурно - бытовой а гIиллош, кердa юртбоахама предприятеш.

СУРТАШ ТIА: 1. Кызылкумски магистральни канала йисте.

2. «Задарьинский» Iилманпроизводственни объедиенене «Каракуль» яхача госилемзавода элтараш доаха жа хий мала доаладаьд. Цу боахамо хIара шера патчахьалкхенга дIачулу 30 эзар элтар.

Н. БУДНЕВИЧЕИ,
В. СВАРЦЕВИЧЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

БОККЪОНЦА БОЛА БОЛХЛОЙ КХЕБАРА

Боккхача лоархIаме дасаг «шийн» балха нийсвалар. Шийн балха нийсвенна воаца саг массаза а цхьан хIамайна раьза воацаш, цу балхана дIа ца уаш, цхьа хIама эшаш санна хул. Назраневрча юкъерча № 14 йолча профтехучилище хIара шера дийша аравоал 150 къона, говзал Iомаяь вола болхло. Царех ба промышленни оборудоване токараш, слесараш, юрташка гIишлош хьатто мастераш, автомашиний водителаш, автослесараш, хIаьта йиIиаш — электродвигателий обмотчицаш, сборщицаш, иштта кхыбараш.

Къоначарна юкъе профориентационни балхаш ду даьй-ноаной, школай, ПТУ, базови предприятей, общественни организацей, низаца. ТIехьагIа дукха а къахьегама династеш хьахул царех. Тахан ПТУ дийшарий цоахаш тIа лепаш я орденаши медалаши.

Ахриев ГIапура цIерагIча «Электроинструмент» яхача завода лаьрхIа специалисташ кхебара 1964 шера хьайийлар училища, 1975 шера дена районера совхозашта, гIишлошьеча организацешта, транспортни предприятешта болхлой кхебу пхьоале а хинна дIаэттай.

Цу юкъа республике халкъа боахама эшаш вола 4 эзар тахка говзал йола болхло дийша ваьнна укхаза. Тахан цхьаккха предприяти яц районе училища выпускник балха воацаш. Масала, царех ба СССР Лаккхехьарча Совета депутат Дзармотов Мувса, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома член Сагов Йоакъап, ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» яхача завода цеха начальник Оздоев Рукъман, цу завода бригадир, райсовета депутат Могушкова Iайшет, горбыткомбината директор А. Берсанов, «Назрановский» совхоза хьалхие лелаю механизатор С. Чугаев, «Сельхозтехника» дикагIа вола водитель Б. Чахкиев, дукха кхыбараш.

Тахан СГПТУ-14 дикача хьалашка болх беш я. ТIеххьарча шерашка чIоагIа дегIаенай дешара - материальни база. 30 токарни станоки 30 слесарни верстаки латташ мастерскеш я болх беш, хIаьта автомашиний лаборатори, автокласс хьайийлай, водителаш а трактористаш а Iомабара 10 автомашини а 8 трактор а я училище. Кабинеташ ерригаш хIаьа яц аьна техническн кхоачамаш долаш я. Кабинеташка, классашка йолаш я телевизораш, радиоприемникаш, проигрывателаш. Художественни а документальни а кинофильмаш хьахьокхаш йола установка латт актови зале.

Духхьал укх тIеххьарча шера 10 керда кабинет хьайийлай. Царех цхьайолчар чу «Ленинградец» яха установкаш отталый. Цар торо хулийт дешархой мел кIоарга знанеш я ха. Цу кабинеташка болх беш ба шоай гIуллакх дика ховш бола хьехархой: физик М. А. Ханиев, математик Т. В. Иванова, историк А. Н. Рыбакова, кхыча мехкашкарча къаммий мотт хьехаш йола Л. Х. Толдиева, иштта кхыбараш.

Училище вIашагIа а елла болх беш я интернациональни доттагIален клуб. Цу клуба членаша вай мехкарча городдий дукхача профтехучилищай дешархошца бувзам лелабу. ХIара дешархоша вIашагIйоллаш латт тIеиа сийлен музей. Дукха материалаш, Назрановски районера тIем тIа бахарий дукха сурташ вIашагIтехад цар.

ЧIоагIа сакъердаме а дукха нах вIашагIбеттaлуш а чакхъюял училище тематически, предметни, салоIа сайреваш.

Пондкха читальни зал, дика библиотека я училище. Мичча хана а керда газеташ, журналаш деша, телепередачага хьажа йиш я укхаза. Шоай художественни самодеятельность, тайп-тайпара музыкальни инструменташ я.

ЧIоагIа теркам тIабохийт теоретически а практически а знанеш ялара. ХIара дешара кабинете болх беш я предметни кружок, технически творчества кружок, автотракторни кружок. Царна кулгалдеш ба дика опыт йола производственни мастераш. Берригаш а хIана бац аьнна хьехархой лаккхера образовани йолаш ба, хIаьта мастераш — практически балха говзал йолаш.

Укх тIеххьарча хана чIоагIа теркам тIабахийта леладу училище физкультурен спорти дегIайоалаяра гIулакх. Футбольни, волейбольни, баскетбольни площадкаш а физкультурно - массови болх дIабахьара мел эша хьалаш а долаш да.

СГПТУ дийша баьна ба цIи хеза бола мастераш — спортсменаш дзюдо СССР спорта мастер М. Конурхоев, «Трудовые резервы» яхача центральни совета чемпион Тумгоев Башир, Цороев Хьусен, кхыбараш. Уж берригаш а училища яьнхачул тIехьагIа Харьковерча юртбоахама институте деша а база спортацара доттагIал дуташ бац.

Назрановски СГПТУ-14 боккъонца йола болхлой кийчбу пхьоале а хинна дIаэттай. ХIаьта цига хьехачар а дешачар а аьттув балба болх бе а деша а.

Р. МУЦОЛЬГОВА,
Назрановски районa радио редактор.

Керда книжкаш

Поэзи эзараштa доакхе совгIат хургда аьнна лет дукха за йоацаш вай республикерча книжни издательстве кепа а теха арадаьннача книжкаех.

Къаьстта белгалланкха доггдовгIа «Нохч - ГIалгIай поэзи антологи». Цо довзийт халкъа иллеш, иштта вайнаьха советски поэзен произведенеш. Дика гу антологе тIа Советски Iаьдал эттача дезз мел дегIаенай вIаннагача къаман культура а литература а.

Дешачун белам тIаоаргболаш да Чахкиев СаIида «Лаьттан гIовгв» яха стихай сборник а. Цун юкъейхай йоазанхочо 20 шера поэзе бIнча балхах. ДIаьхенах, доттагIалах, Iаламах, безамах лаьца дикагIйола стихаш, баснеш, поэмаш.

Наха дукхаезаваенна, цун керда произведенешна сатувсай ва поэт Гагиев Гирихан. ХIаьта шийн кердача сборникаха «Боалашта эзза техад» аьнна цIи тиллай автора.

Шеко яц цу кхокикхе в книжка наха дукха дикадар лагалохийтаргхиларах а царна тоамбергхиларах а.

С. АРЧАКОВ.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

10 СЕНТЯБРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — «Мичад шо, журналашI».
9.35 — «Экзамен вместо...». Художественни фильм (Болгари).
10.45 — РСФСР фольклорни ансамблай выступлени.
11.35 — Кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Саг даьттан тIа». Кинопрограмма.
15.40 — «Шахматни школа».
16.10 — «Маэстро Тийт Куузик «Эстони» яхача театре». Телевизиони музыкальни фильм.
16.40 — Телевизиони журнал.
17.10 — «Хи тIарча спортах йола Европа чемпионат». Югославера передача.
17.25 — Молдавски ССР г. Бендеры яхача города шелкан комбината ДК «Припетени» яхача халкъарен эшарийн ансамбла концерт.
18.00 — «Хьалха латта опыт — дерригача халкъа гаьна из». Передача дакъа лоаи КПСС XXVI съезда делегата, КПСС Пензенски обкома хьалхарча секретара Ф. М. Куликова.
18.30 — «Эрсий бегашкаш». Мультфильм.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Хоккейк йола дунен халкъашта юкъера турнир. «Канада Кубок» СССР сборни — Канада сборни. Канадера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Свешников». Телевизиони документальни фильм.
22.20 — «Тахан дунен тIа».
22.35 — СССР боксах йола чемпионат. Ташкентера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.15 — Телевизиони документальни фильм.
9.05 — 11.05 — Къамаьл де нехан меттала.
8.35 — 10.30 — Юкъара биологи. 10 класс.
10.05 — Мишта а, фу а Iомалу ПТУ. ГIишлончой профессеш.
11.40 — 12.40 — Музыка. 6 класс.
12.10 — «Вай беш».
13.10 — «Школьни творчество». 2-гIа передача.

ЭКРАН—ХЬЕХАРХОЧОА

13.40 — «Игорено полкан дола дош». Эрсий культура. 8 класс.
14.10 — Природоведени. 2 класс.
14.30 «Как Иванушка-дурачок за чудом ходил». Субтитраш йола художественни фильм.
15.50 — «Отговорила роща золотая»... Телевизиони документальни фильм.
18.00 — Халкъа депутатий советашка (нохчий меттала).
18.25 — Нохч - ГIалгIайчу гIолла».
18.45 — «Цхьоьгiо йолча дезале» (гIалгIай меттала).
19.25 — Фильм-реклама.
19.30 — «Искусство дунен тIа». Малеш доах М. А. Ахмадова (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса даьккъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Документальни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Цхьаь бертачта юкъе». Телевизиони художественни фильм. 4-гIа сери (Болгари).

11 СЕНТЯБРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — «Къоначар творчество».
9.35 — «Ветер надежды». Художественни фильм.
10.40 — Документальни фильмай программа.
11.05 — Кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Iилман-популярни фильмай программа.
15.55 — ДIалаьх Ерригроссийски 2-ча конкурса лауреата А. Залкина (баян).
16.30 — «Москва, москвичаш».
17.00 — «Закон довзий хьона?». Беседа.
17.30 — «Цхьана — бартхойна дезал».
18.00 — «Содружество». Телевизиони журнал.
18.30 — «Стихаш—бераша».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Фильм-концерт.
19.10 — «Месяц аккшая».
19.25 — «Массанена — барклх». Телевизиони художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Искусство мастераш». Софико Чиаурели.
22.15 — «Тахан дунен тIа».
22.30 — Софико Чиаурелех йола передача дIахоиьчар.
23.00 — «Доазол дехьарча эстрада мелодеш, ритмаш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Iилман - популярни фильм.
9.05 — 11.05 — Ангалийски мотт.
9.35 — 10.55 — Истори. 4-гIа класс.
10.05 — ПТУ дешархошта. Юкъара биологи.
11.40 — 12.40 — Истори. 7-гIа класс.
12.10 — Мустая Карима поэзи.
13.10 — Телевизиони журнал.

ЭКРАН—ХЬЕХАРХОЧОА

13.35 — А. С. Пушкин. «Капитана йоI». 7 класс.
14.25 — Истори. 4 класс.
14.50 — Новзолхоша В. И. Ленинах. Дуьц Прилежаевас.
15.20 — Къаьнарча Руса искусство. I-ра передача.
15.50 — «Чуклак са беша». Телевизиони документальни фильм.
16.02 — «Труд» ЦС ДСО классически вIалтоэаргIа латарна хьалхие наькъара тIехьа.
17.30 — Iилман - популярни фильм. «Лев Толстой — вай заманхо».
17.50 — Кердача книжкай оагIонашка. «Нохч - ГIалгIай поэзи антологи».
18.00 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла».
18.30 — «Цхьа вахар а шоллагIдар а». Телефильм.
18.30 — Кинохроника.
19.00 — Хьайбош лелаяраца — ударни фронт», «Iа гаьна дац».
19.15 — Iилман - популярни фильм.
19.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
20.00 — «Бийса даьккъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Хи тIарча спортах йола Европа чемпионат». Югославера передача.
20.45 — Халкъа эшараш.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Цхьаь бертаьшта юкъе». Телевизиони дуккхасерийни художественни фильм. 5-гIа сери. (Болгари).

РАДИО

10 СЕНТЯБРЬ

6.40 — «Боьцарь конвейер болх беш ю». Назранови районера передача (гIалгIай меттала).
6.56 — Эшарий антракт.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.30 — Хоамаш.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
8.15 — Передачай программа.
8.25 — «Иллеш доах Мусаева Лейлас» (гIалгIай меттала).
8.40 — «Барт тайнача дезале» (нохчий меттала).
9.15 — «Дош а гIуллакх а цаI хилар». Беседа (нохчий меттала).
9.30 — Эшараш (эрсий меттала).
9.45 — «Хаина хьалха хьалдергда, хаина хьалха вIаллургда». Беседа (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хоттам (эрсий меттала).
17.16 — Нохчий халкъа иллеш (эрсий меттала).
17.35 — «Кхочаш продукци на йойташ дIакхачийтар» (гIалгIай меттала).
17.50 — «Ден чемаех» (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 — Эшараш.

УКВ

18.00 — «Театральни блокнота тIара» передача.
18.42 — Нохч-ГIалгIай эшарий концерт.
19.42 — Инструментальни эшараш.
20.40 — Моцарт. 34 симфони.

11 СЕНТЯБРЬ

6.40 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программа.
8.25 — «Советски вахари». Радиожурнал (эрсий меттала).
8.45 — Сатирически куплеташ (нохчий меттала).
9.15 — «ХIара балха дениа — лаххара къахьегам» (гIалгIай меттала).
9.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
9.45 — «ДоттагIий оалан» (эрсий меттала).
17.15 — Хоттам. Передачай программа (эрсий меттала).
17.16 — «Юкъхьаьнцарча партоорганизацей гIулакхаш де леркIараш». Беседа (гIалгIай меттала).
17.31 — «Болхлочун вахар» радиогазета (нохчий меттала).
17.51 — Эшараш.
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 — Эшараш (нохчий меттала).
18.40 — «ЦIе сийлаш» (гIалгIай меттала).

Хоттам

Тахан республике гIоллеи Грознен хувцалуш морхаш а йолаш. Йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунда 7 — 12 метр сиха мух а болаш. фегара температура республике гIолла 20 — 25 градуси Грозне 23 — 25 градуси йовхал а йолаш ха отта мег.

Кхоанек ломмей хувцалуш морхаш а йолаш. Йоачан а йоацаш бе-беча оагIонашкахьара секунда 3 — 7 метр сиха мух а болаш. фегара температура бийсашка 11 — 16 градуси деношка 19 — 24 градуси йовхал а йолаш ха латта тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ВЕДЗИЖЕВ Ахьмад

ХIАРАНЕ КХАХЬА БЕЗА ШИЙ МУХЬ

«Къаьра дув» яхача романа тIара дакъа

— ТIехь-тIехьа воча йоалаш даттар Мадина. ШоллагIа кIира дар Саварбки юртара дIаваха. Цхьаккха хабар дацар цунгара. Хила баха хара санна вайна дIаваьннавар. Цунах бола тешам байнабар. Массаза сацкъий санна доагаш хинна цун бIаргаш йовш латта тоа санна маьлхара дийрадар, юхь тIера кIай цIока Iооладелча санна хеталора сов из гIелъиларах. Оамал а хувцаенна цун тIеххьарча хана, хозаш дацар маьлхазара Iуйрен декар санна цIенан зоянен хилна цун елар. Бахьан доалаш а довцаш а эгIаьзулар, геттара цхьан хила гIерташ яр. Нана чIоагIа тешар из цамогаш хиларах, цхьаккха кIама лае цо ала тугаш ца хиларах шийн лазар лочкъаде йоI гIертилга лоархIар цо.

ШоаллагIа Буро тIа хинняр Макка тIеххьарча деношка. Бакъда, хьалха яхача а, хIана а цхьаннха аьттув хилаьзар цун. Сардала тIайнта тиганзар на следователа. Эгтара цун садуаш хиннар дар даьовзачча сага цо човнаш йра бахьан хоаш ца хилар.

— ТIейнтарий хьо? — хаьттар Мадинас нана тIера хIамаш Iоьхха а ялалехьа.

— Мичара, лерг хьахьокха а тиганзар. Бекъо яц аьлар, дов таьхна ца даьлча тIаютаргьяц ше. Кхача я болийтаргболаш вацар из-м, цига Султан а нийсвенна цо ноквъостал даьдецаре... ЦIерах вага из, ма юхь йоацаш саг ва из дов леладер, тIалгIа а ва хьона.

— ГIалгIа ва аьнна-м... — ше ала аьллар чайхдалийтанзар Мадинас. — Султан сейна вокавар цига? — хаьттар цо. «Саварбик а ма вий гIалгIа»— дагадехар цуна дог лаза а доаккхий.

— Даьра хац сона-м. ЦIерах ма вий из, — кулг достадир Маккас, — сагота аьннадац иллепа, яз сискал мел йоацар колхозе вода, ноч-хачи мел доацар милице вода... ЦIерах боагалба уж, берригаш а.

Наьна а йоIа а дукхагIа садуаш хиннар дар Сардале ца воазача сага дов дира бахьан хоаш ца хилар. Цо шалта етташ яйнача наха ховш цхьаккха хIама дацар, шоаза-кхоза вIаши, йистхулаш Сардален човнаш хинначон дийцар къоаста а даьдацар цар.

— ДIахатта мегацарий цунга. Кхы вIалла хIама деце вай юртахо а ма вий из.

— Ше аьдар цо-м, аз фу саг ва, фу деш вар яхаш шийга хийттад аьнна.

— ТIаккха? Фу аьнкад укхо?

— Долча тайпара дIадийцад ше йоахар... Вайх кулахаш дар а, Iумарбик Iеьдалах хьулелуш хилар а.

Сардам баккха дагидехадар Мадинайна, халла шийн бага социйр цо. ТIеххьарча хана шийн дагардар нанах лочкъаде гIертар из.

— Фу дергда, дерригa юхмаччахьа девннад вай вахар. Доккха дуне готденнад вай деаала. Тамаш йолаш деший, цхьаккха хIама вIаштIехьа хилац-кх вай, — дукха лаьха, дукха хIамаш дайна ше йолаш санна аьлар Мадинас уж деваш.

Хетаргахьа, мар лацаро а, Iумарбик вадаро а, берригa шоай хинна боахам колхозе дIачубахаро в Мадинайна фу хиннад ца харо санна саготдацар Маккий. Белгаьа а долаш йоI нотта воча ала бахьан дацар, цо лотгъадеш цхьаккха лазар дацар. Бакъда денгара денга йокъалуш латтар Мадина. Хьоасташ а, тIачовхаш а дукха гIийргаир на йоIа садуаш дар фуд ха, кхыметтол Джабит Iехаве гIертаяр. «ХIама лаьац?», «Цхьаккха хIама Iаткъаш» — мара кхы хIама дацар йоIагара хьахоацаш. Воарамал тIех а аьнна нана шийна тIагIертаза елхар из, е вIалла ца хиннача тайпара гIоне йистхулар. ХIаьта Джабига-м ховш хIама дацар. Бер-бер ма дий.

— Горни духьалхийттаяр сона хIана чуйоагIаш, — вIалла дага доацар аьлар Маккас. — Ма дика дог долаш кхалсаг я из, ма чIоагIа йоакхо ю цо шийн маьра.

— Фу йоакхо я цо ер? — башха а доацаш аьлар Мадинас, цхьаккха хIама ца оалаш ше сейача кахна халехетаргдолга кхетадича санна.

— Мара хIама хилар кхер. — шийн воI Iумарбик Къоасам ве гIерташ хиларах йицъелча санна аьлар Маккас. — Мичара техар а ца ховш ма тохий анкар, — шийгара тIатехар цо.

— Бехк бац, цIа дизза бераш ма дий цар...

— Хьо хетташ яр, — уж деашаш оалаш юхь хувцаелча санна хетаелар Маккий. — Хьо Асхьаба кгалга гаьна хIана даьнад хац шийна йоахар.

— Со йига сагот денна вагIацар Асхьаб-м, — башха а доацаш аьлар Мадинас. — Кхы лоархIамегIа а гIулахкаш да цун...

— Шийн мар ва йоахар. — ше тIаккхеча гIийртар хьалбар Маккас. — Мухарбикаца шун цоахалола хьакъехьа къамеьл дергдолаш.

— Мишта къамеьл?

— Ехалга а югалга а цаI долаш хьо Асхьабага дIале аргдолаш ва йоахар.

— Нани, гIоргьяц со маьре, — ма могге сабаргIа ала гIертар Мадина хIара ше мел оала дош. — Цкъа хинна хьача Iийнад вай цунах лаьца къамаьл. ГIоргьяц, Асхьабега в гIоргьяц, е кхычунга а гIоргьяц.

— Аь, из везаш ма вий хьо? Лоацаелга санна нанна бIарахьевкар Мадина. Весилгашта тIагIоале Iо а шерлы лаьтта легар цун бIаргех Iоуха хиш тIадамаш.

— Кхы Iа со ца юкъ фатаген тIа а мохкадаь сейна цIи тохаргья аз... Елча ютаргйий Iа со?

Къахийтар Маккийна йоIах. Цо аьнна тIеххьара дешаш шийна кхерам тувсар духьа доацилга кхетадир Маккас. Цунна ховра ше лаьрхIачоа йоI кхераенна юхаяргIоацилга.

— Аз-м хIама мича ях... Хьайна лоаш доацар ма де, — кертах кулг а хьекха бер долча хена ше кхесташ ма хилара, хьаьстар цо из.

Кхо таташ а хеза корах араьхьевкар Макка.

— ДIадаккхалахь хьаз бIаргех хий, — Мадинай бIаргах кулг хьаккхар цо. — Мухарбик воагIа цига... ХIанзаьл-м мича воагIар из иштта хьалхха чу, — ца кхетилта а тамаш елга а дар наьна цу дешащца. Геттара бийса тIехьаяхача мара чуволацар Мухарбик цIакхха а. ЦIен цо вIалла уйла ца еш санна хеталора. Кхыметтел цIаккха дитара къамаьл хиннадацар цун е наьнаца а е йишийца а да лаврах. Iумарбик веала деларах лаьца. ХIаьта, боахам колхозе дIаэцаш-м из ше вар доамаро Сардала ца Iодоаладаьрашта юкъе. Цкъарчоа хьалахийттар из Маккийна, бакъда, цкъа Iоттар виззар цо цунна. Фу хьашт дар из, цунна а шийна а Iоткъам бар мара тIама хургдацар цунах. Духхьал из дийна а волаш дIалелаш хиларах кхоачам бора цо. Далла хоастам ба, Iумарбикеи цун нийсархои санна Iаьдалах лечкъе мича веза цун.

ЦIагIа чувоаллаше йийша вIинихара хилар тернал дир Мухарбика. Сейдукхьа да в ца хоаш беррагча дезала юкъе а хьамсарах яр цун йишь. Цхьаккха хIама хилацар цун Мадинах лочкъадаь.

— Фу даьд хьона, Мадина? — цуина хьалхашка кецар Мухарбик. — Фуд хьона новкьа хиннар?.. Хьо цIакхаьча дукхв ха йий, вани?

— Цхьаккха хIама даьдац сона-м, — аьлар цо наьна хIама ала кхелехьа, елакъажа гIертар Мадино. бакъда цун бIаргашка латтача хиво бакъдора из дег тIара ца хилар. КIоалига корта-м лаз са, — доацар аьлар Мадинас.

— ТIеххьарча хана хьо хувцаелча санна хет сона,— пхьмагахьа дIалийрзар из. хIанз шийна кертара дар ше йиццийта аьнар доацаш санна. — Нани, са хIамаш чемодичачу чуйоахка са-кх, барзкъа дар, кьвкат дар... Со Iурре Буро тIа юхаваха везаш ва.

— ХIанад из, — шек аьлар Макка. — Хье дукхе ухх юрта хьелургва яхаш ма варий хьо, — ше Буро тIа дихьача гIулакхах йицъелар из.

— Сона ховш хIама дац. Тахан обкомера цIавенача со юхавайта аьнад... Со укхаза ца эшаш лоархIа хургва. Иштта дикагIа дар из-м. Хала дар сона ухх юрта.

Шийга хьттача Макка а раьза яр воI юхавехаш, дале а цо ше а ца кхетаеш йола шеко ессар цунна дага. ТIеххьарча хана дотгIа хIамаш кхера Iемаяр из, кхыметтел, оалаш ма хилар а, шийн Iанарах а.

— Дала дикапна долда... Хьо висавар вай цIен хIама ца хулаш. ХIаьта а цхьаьне мотт теха хилар кхер-кх. Мотт тохаш хила веза ма йоахий парте мел вар. Кхыметтел даьна а.

Велавелар Мухарбик. Баламаш хьа а лаьца нала шийна хьатIатоIайнр цо.

— Со тара вий мотт беттачоа? — наьна бIаргашка хьежар из. — Со в ма вий парте.

Кхераенна оагаслар Макка. Вешта, воIо аьначох тешамзар из. Бегаш ба меттар цо шийна бераш.

— Дала лоравоаяа хьо, — юха а даьлаге кхайкар Макка. — Нахана кхалсаг леларал хьо долаш цхьаккха а хIама лархIац вайнаха. Цул а воI хет сона мотт бетташ саг цIен хилар. Сай култашна къамаргаш я Iийда дуоргдар аз сай бер цо оакхал делга сайна хайча.

— Долле, коммунист а хилац хьона мотт беттам. Вешта, доттагIчунга а моастагIчунга а бакъдар дIаоалаш-м хила веза из жожагIатен цIерала воагазергвале а. — хIара доц къоаста а деш оалар Мухарбика цо мел оалар. — Са цхьаккха хIама къайла дац, тIаьрьюкъе уллаш санна гуча да са мел дар... дахь дар а, вешех дар а. кхыметтел укх са йицъех дар а. — аьттача цхьадсаца фоарт а тахьца шийгахьа хьатоIайнр цо Мадина. — Ма-дя-на аьнна дIаяьдаь да са дега тIа.

— На ссина эш? — цхьаккха хIама кхетаде могаш яцар Макка. Кхераслар из, дена, е кхычахьа дIаяла воаллий-те аьнна лагалехар цунна. — Сона язъю цига Мадина?

Велавелар Мухарбик, кхийттар из наьна шекоах.

— ЦIен берржача дезалкой цIераш дIаяльяр мара хIама дац хьона, шек ма хилалахь, — ситедир цо цуи.

Мадиннайна ховра тIеххьарча хана нана дерригнех а гешам байнен кхераш хилар. кхыметтел шийн кога тата а кхерайора из. Цо кхетадора наьна уйла хувцаялара бахьан. Гоннахьа хулаш латтачох цхьаккха хIама ца доппарал совгIа. цаI шоллагIчух халагIа долаш хIама кхухьар цунна ваххаро тIа. ХIаьа шийн къайте а цубна дIахайта дог а даьттIа на алар кхерар из. Бакъда, гайна-ганза из цунна хаиза дусаргдоацилга ховра. Мичча беса деле а, Мухарбик Буро тIа юхаводаш раьза яр из, шоаш цхьаккха хилча шийн ахьа нанас дикагIа сатехаргдолаш сина хетар.

— Дерригa дика хургда. дала мукъалахь, — тIатехар цо нанна тоам бар духьа. — Со дукха хьелургвац, йовкъостий Iалика юаиа вода со. Iуйрийна уж гулга хургдац са. — дрьйала дага хинаьвар Мухарбик.

Пхьарс в лаьца Маккас соцаияр из.

— Сабардел, Iохал, — дийхар цо. — Са-м къамаьл да хьоца.

Мадиннайна уллув Iоханийра из, гонаш тIа кулгаш а даьхка дIахьежар наьнага.

— Хьадувца, малагIа къамаьл да хьа?

— Мухарбик, со яха хиннача гIулакхах фу хилар аьнна хIана хаттац Iа сога? — бIаргашка хий кхеккар Маккийна. — Хьа даьна тIехьа ма ихаьрий со.

Ше фу аргда а ца ховш висар из. Цо дика кхетадора да набахтара араволилга дукха тешаме ца хилар. Базар тIа наха гучча цхьаккха бахьан а доацаш сага шалта еттар Iаьдало къахетам бергболаш гIулакх дацар. Цунах къамаьл хиннадар цун следователаца а уналочунца шийца а. Вешта, наьнах лечкъадора цо из, долчча беса гIулакхах из дIа а кхеталь цун бохам совбаккха лацар.

— Ма хьттарий из, хьо цIаена дукха ха йий аьнна? — из къамеьл сихагIа хадалга ловра цунна. Мелла из дIаьхделча наьна човна тIа тух тассар мо мара цунах хIама хургдоацилга ховра.

— Иштта хаттац изаамо дола хIама...

— ХIанз-м нани соцаергйолаш цхьаккха низ а хургбацар, — харцахьа йийрзар Мадина. Наьна бIаргий хий шийна а Iаткъар цунна, мел къайладахьа гIерте а. — Хьай гIулакха а гIойя сихха чувел Мухарбик.

— Мадина! — тIачайхар Макка — Iа хьехараш деча кхаьчаш хьона со хIана а. Ценна аьх тIадахьаргдола хIама хьехаргдац нанас шийна бера цIаккха а. Хьо сона юкъе ма гIерта.

— Нани, иштта мича йоах цо! из-м хьога хьай дега Iотъкъам ца байта ма гIертий, — нала хьаьстар Мухарбика цуина гарга а водаш. — Хьаалал, фу ала безам болаш яр хьо сога?

— Мухарбик, цхьаккха юкъ хошаргьяц даьнен воIаи юкъе. Сардал хье да ва, — цIаккха ше ца йоаххаш хиана мара цIи яьккхар Маккас. — Дика вале а, во вале а ва. Хьай даьга хьажа веза хьо. Кхы цхьаккха хIама дац аз хьога яхаш.

ХIама дашха ца эшаш дерригa кхетадир Мухарбика. Бакъдолчуна а харцдолчуна а Сардал набахтара аравахкха йоахар Маккас.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 9-24-00; отделий: партий вахара — 9-24-04; промышленностех транспортех — 9-24-01, юрта боахама — 9-24-06, культура — 9-24-05; писмой — 9-24-07, корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07 ответственного секретаря 9-24-00 отделов: партий ной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувла шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ00901. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3470.